

Centre d'Estudis Colombins

Arbre genealògic fet per Ricard Carreras Valls

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

44

Butlletí del Centre d'Estudis Colombins (www.cecolom.cat)

Any XV / Núm. 44 / setembre 2008 / Preu: 3 euros

BUTLLETÍ DEL CENTRE
D'ESTUDIS COLOMBINS

ANY XV Núm. 44, setembre 2008

Director: Francesc Albardaner i Llorens

Secretaria de redacció:

Jaume Cañadas

Editor: Òmnium Cultural

Imprimeix: Casa Boada. Carrer Comtal, 26.
08002-Barcelona

Dipòsit Legal: B- 16689/95

Pàgina web: www.cecolom.cat

Sumari

Editorial

Vida del Centre

Tribuna

- **Índex cronològic de Ricard Carreras Valls.** Mostra de l'arxiu particular de Ricard Carreras Valls, recentment recuperat pel Centre d'Estudis Colombins.

Articles

- **Recerques sobre l'origen de Cristòfol Colom**
Per Onofre Vaquer i Bennassar
- **Colom: un bord trastàmara?** Per Llorenç Margarit i Torras
- **Dues cartes de Luis Ulloa i Cisneros**
Per Francesc Albardaner i Llorens

Bibliografia

- **Cristóbal Colón, 1506-2006: Historia y Leyenda.** Actes Congrés Internacional celebrat a Santa Maria de la Rábida de la Universidad Internacional de Andalucía els dies 6, 7 i 8 de setembre del 2006.
Per Joan Llorens i Samsó

NOTA

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors i no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairiem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Tots els nostres Butlletins els podeu consultar a la nostra pàgina web: www.cecolom.cat

Editorial

La recerca històrica seriosa ha de tenir sempre en compte totes aquelles aportacions ben fonamentades, encara que siguin molt crítiques amb les hipòtesis de treball o teories en que podem estar treballant. En aquest present butlletí publiquem la conferència donada en el nostre Centre d'Estudis Colombins pel nostre consoci Sr. Onofre Vaquer i Bennassar, que sempre ha estat un dels més conspicus investigadors sobre el tema de la possible catalanitat de Cristòfor Colom. En el seu escrit ens exposa la seva sincera opinió actual sobre aquest tema tot dient-nos: "Crec que la catalanitat de Colom ha estat un miratge". I això, venint de qui ve, ha de merèixer per força una reflexió serena sobre l'estat actual de les nostres recerques.

Per altra banda, no per declarar-nos obertament seguidors de la teoria general de Luís Ulloa i Cisneros sobre la possible catalanitat de Colom, hem d'esdevenir sectaris radicals a favor seu sense cap capacitat crítica envers els seus escrits i treballs. Considerem bo, també, exhumar aquells pocs escrits contemporanis que foren crítics respecte a les primeres publicacions d'Ulloa. Ni tot el que va escriure Ulloa és una veritat demostrada, ni tot ens sembla descartable o forassenyat.

Per a contrarestar el possible desànim que les sinceres declaracions del nostre consoci

Sr. Onofre Vaquer Bennassar puguin causar entre els nostres associats, volem anunciar amb gran plaer i joia la troballa i recuperació de l'arxiu personal de Ricard Carreras i Valls, gràcies a la col·laboració de la família Martorell de Reus, actuals propietaris del Mas Valls o Mas de les Porpres, arxiu que consideràvem pràcticament desaparegut.

De l'estudi atent de tota aquesta documentació es desprèn la immensa tasca que va realitzar en diversos arxius de Barcelona, i en destaquen les seves recerques a l'Arxiu de Protocols de Barcelona, del qual fou director tècnic en el període 1933-1938.

Gràcies al seu treball recuperat se'ns obren nous fronts de recerca documental que esperem que siguin fructífers i positius per tal de poder demostrar fefaentment les nostres teories.

Francesc Albardaner i Llorens
President

Vida del Centre

Conferències

El dia 10 de juny el senyor Francesc Albardaner i Llorens va dictar la conferència: "Tot percaçant Lluís Ulloa als arxius i biblioteques de París" en substitució, per causes de salut, de la presentació del llibre "Cristóbal Colón y España" que havia d'oferir-nos la Sra. María Virginia Martínez Costa de Abaria.

Visita del Sr. Michel Pacou

Durant tota la setmana del 26 al 30 de maig va visitar Barcelona el Sr. Michel Pacou, director a Europa de la Christopher Columbus Philatelic Society americana. El motiu de la seva visita era preparar un symposium filatèlic a Barcelona a inicis del mes de maig del 2009. Acompanyat per representants del nostre Centre d'Estudis, va visitar diversos llocs de la nostra ciutat relacionats amb la vinguda de Colom a Barcelona l'any 1493. Convinguérem en

oferir a aquesta societat filatèlica colombina la nostra col·laboració en l'organització d'aquestes jornades i en fer un acte o conferència conjunta per tal d'exposar als membres de dita societat la teoria de la catalanitat de Colom.

Amy Harmon guanya el Premi Pulitzer

Com els nostres lectors recordaran, la periodista Amy Harmon, del diari nord-americà The New York Times, es va desplaçar a Barcelona per a recaptar informació de diversos membres del nostre Centre d'Estudis Colombins, i publicar un article sobre les recerques genètiques al voltant de Cristòfor Colom en les que el nostre centre havia col·laborat juntament amb la Universitat de Granada. L'article es va publicar als diaris The New York Times i Washington Post el dia 6 d'octubre del 2007 amb el títol: "Seeking Columbus's Origins with a Swab" (Cercant els orígens de Colom amb un cotó).

Un cop publicats els guardons de periodisme dels Premis Pulitzer 2008, el premi a la millor sèrie d'articles de difusió científica (Explanatory Reporting) ha estat concedit a Amy Harmon per la sèrie "The DNA Age" (L'Era del ADN). L'article dedicat a les nostres recerques és un dels deu que formen el conjunt guardonat.

Volem felicitar cordialment a Amy Harmon per aquest èxit professional i per ajudar-nos a difondre les activitats del Centre d'Estudis Colombins als Estats Units.

El doctor José Antonio Lorente al Congrés Intercontinental de Patologia 2008 celebrat a Barcelona

Del 17 al 21 de maig del 2008 es va celebrar a Barcelona el Tercer Congrés Intercontinental de Patologia al Palau de Congressos de Catalunya. El Dr. José Antonio Lorente Acosta hi va participar, en la secció del Congrés destinat a la Paleopatologia, amb una ponència sobre les recerques genètiques que està realitzant sobre Cristòfor Colom, els seus familiars i homes contemporanis Colom i Colombo. El Dr. Lorente va parlar dels objectius i mètodes de treball emprats, però no va

exposar cap resultat final. En una conversa mantinguda amb ell, ens va comunicar el seu desig de publicar-ne els resultats abans de finals d'any.

Recuperació Arxiu de Ricard Carreras Valls i altres fets

Per una sèrie de coincidències i una gran dosi de sort, el nostre president Francesc Albardaner va localitzar la ubicació de l'arxiu privat de l'historiador Ricard Carreras i Valls. Es tenia constància de la seva existència per una frase en un dels seus llibres en què feia un comentari sobre un document del s. XV que, segons l'autor, es trobava "en el nostre petit arxiu del Mas de Valls". Aquesta referència es pot entendre com un mas situat en les proximitats de la ciutat de Valls. El cert és que es tracta d'un mas apel·lat *Mas de Valls* a uns 4 km al sud de Reus. En l'actualitat, en aquest mas, propietat de la família Martorell, hi ha ubicada la seu de les Bodegues Muller, famoses perquè durant anys foren les proveïdores oficials de vi de missa del Vaticà.

En Ricard Carreras i Valls, escriptor i historiador, fou Director Tècnic de l'Arxiu Històric Notarial de Barcelona i gran defensor de la tesi sobre la catalanitat de Cristòfor Colom; realitzà una gran tasca d'investigació arxivística en la recerca de dades sobre els Colom de Barcelona (veure arbre genealògic en la portada del Butlletí), així com d'altres famílies vinculades amb aquests. Fou coetani de Lluís Ulloa, amb qui polemitzà sobre alguns aspectes de la vida del Descobridor, especialment sobre el suposat lloc de naixement. I aquest voler, de manera una xic precipitada, fixar un punt de la geografia catalana com a bressol de l'Almirall, juntament amb algunes conclusions poc afortunades, li van fer perdre credibilitat dins la comunitat científica nacional i internacional.

Però la seva recerca historiogràfica va ser molt professional i minuciosa, ja que buscava les fonts de primera mà sobre els documents originals. Aquest aspecte és el que fa tant valuosa fins i tot avui dia la seva tasca de recerca en els arxius catalans,

especialment, està clar, en el de protocols notariais.

L'arxiu en qüestió es troba situat en l'últim pis de la torre del vessant sud del mas. Es tracta d'una cambra quadrada al bell mig de la qual se situa una escrivania i a les parets, els prestatges amb llibres diversos sobre les dues grans passions de Ricard Carreras: Colom i Àfrica. La masia ha passat per diversos propietaris i hi ha hagut una minva del fons bibliogràfic al llarg del temps, però hem d'agrair a la família Martorell, propietària actual del mas, per haver sabut conservar sàviament tot el material documental que va arribar a les seves mans. Gràcies a la seva cura, podem gaudir dels documents de treball manuscrits, fruit de molts anys de recerca, que utilitzà l'erudit historiador per a documentar les seves tesis. El nostre agraïment s'estén encara més per l'amabilitat i gentilesa amb què forem rebuts els membres del Centre i per l'extrema generositat en cedir-nos temporalment tots els documents del fons per al seu estudi detallat.

Si començàvem aquesta crònica senyalant unes coincidències que ens portaren fins a l'arxiu de Carreras Valls, també acabarem amb una curiosa coincidència amb què finalitzà el dia. Després de recuperar forces en un restaurant de Cambrils, els membres del Centre desplaçats fins al *Mas de Valls*, o sigui, el President, el Vice-president i el tresorer, mentre passejaven pel passeig marítim observaren encuriós com una nau de vela llatina de grans dimensions s'acostava al moll de pescadors. No cal dir que, cames ajudeu-me, anaren a cercar com

era aquella nau i què hi feia al port de Cambrils.

Es tractava de la nau *Boa Esperança*, de Sagres; una rèplica de la nau que el navegant portuguès Vasco da Gama va utilitzar en el seu viatge a l'Índia. El comandant i tota la

tripulació, en explicar-los qui érem, ens tractaren amb gran mostra d'amabilitat.

D'esquerra a dreta, Jordi Marí, el capità Afonso Santo, Francesc Albardaner i el primer oficial José Gravata.

Cal dir que es tracta de l'única caravel·la del tipus de l'època dels descobriments que navega en l'actualitat. Hi ha una altra rèplica a la Ciutat del Cap, però dins un museu. El fet més curiós és que aquest vaixell participà en la filmació del documental de Discovery Channel: *Columbus: Secrets from the grave* (Colom: Secrets des de la tomba) en el qual participà també el nostre centre i especialment els nostres consocis Charles J. Merrill i Francesc Albardaner.

Què hi feia, la caravel·la, a Cambrils? Simplement, s'havia quedat sense benzina.

INDEX CRONOLÒGIC DE RICARD CARRERAS VALLS

Entre molts documents recuperats de l'arxiu original de Ricard Carreras i Valls, en destaquen dues llibretes, denominades pel seu autor: “**Índex cronològic dels principals documents inèdits que han servit per a formar l'antecedent arbre genealògic de les famílies Colom i Bertran del segle XV**”.

A continuació donem la transcripció feta per Ricard Carreras i Valls de la introducció i justificació d'aquest document, així com els registos dels primers documents que va seleccionar per a formar aquesta col·lecció.

“Essent inèdits hauríem volgut transcriure íntegre el seu contingut, però la seva extensió i la tasca que pressuposa, ha determinat el que solament donem una lleugera indicació del que contenen, assenyalant els indrets dels arxius que els guarden perquè el que vulgui més detalls pugui consultar-los.

Comencem aquest índex a les darreries del segle XIV i l'acabem als començaments del segle XVI. La tasca de continuar les dades anteriors i posteriors i àdhuc la de completar les del segle XV les reservem als que vulguin seguir-nos en aquest estudi de l'origen de tants i tants catalans que formaren i enaltiren la Nació Catalana.

Per tal d'evitar repeticions inútils, essent en sa majoria documents extrets de l'Arxiu de Protocols del Col·legi Notarial de Barcelona, ens limitem a indicar-ne sols la data i el nom del notari que va redactar-los. Pels documents dels altres arxius ja fem la indicació pertinent. Prescindim de la ressenya dels que ja consten en els nostres llibres, principalment en: “Catalunya descobridora d'Amèrica”, “El català Xpo Ferens de Terra Rubra” i en la Memòria adreçada a l'Acadèmia de la Història: “Los Catalanes Juan Cabot y Cristóbal Colom”.

12 de juny del 1393: Notari Pere Granyena.

Llorenç de Sant Climent, neòfit a la fe catòlica, que en el temps de la seva infidelitat es deia Maçot, Ferrer Coromines que abans es deia Maçot Ferrer, Joan dez Valls, que abans de rebre el Sant Baptisme es feia Yucef Ferrer, nebots del dit Llorenç de Sant Climent i Blanquina, que abans es deia Alfaquina, venen a pere de casagia, mercader, ciutadà de Barcelona, una casa de l'alfondec en el Call major al carrer de Sant Honorat i Plaça de Sant Jaume, que té in franco alodio Guillem Colom, cambiador, llandant amb Abraham dez Fon, neòfit, que ara es diu Ramon Ballester, fill de Samuel dez Fon, quondam, amb Jafudam lobell, quondam, amb Lluís de Junyent, que abans es deia Astrug Adret, Salomon Campredó, que ara es diu Berenguer Gibert i Muhar Lobell, al cens de 53 morabatins alfonsins d'or, a pagar per la festa de la Circumsició del Sr. I per la festa de Sant Joan. Jo G. Colom, ciutadà de Barcelona demunt dit ferm les coses demunt dites per raó de senyoria.

4 d'agost del 1393: Notari Pere Granyena

Joan Bertran, neòfit, que abans es deia Samuel Climent, procurador de Vidal ferrer, jueu ara habitant a Perpinyà, ven a Jaume Partasis, tresorer del Rei, la casa en quals taules es tallava la carn o sigui la carniceria del carrer de Sant Honorat, que era lliure i ara es té per Guillem Colom cambiador. Altre venda de Astrug Çaporta, jueu de Barcelona a Felip de Ferrera, Guillem de Busquets i Jaume Portaris, comissaris dels negocis del Call, d'una casa al carrer de la Font, tinguda per Guillem Colom, cambiador. Signa com testimoni Salomon Cresques, jueu de Barcelona. Jo G. Colom, cambiador de Barcelona demunt dit ferm les coses demunt dites per raó de Senyoria.

octubre 1 i novembre 17 del 1393: Notari Pere Granyena

En presència de Guillem Colom i del notari Jacme Just entre altres, Salomon Cresques, jueu de Barcelona, lliura a Francisco de Alçamora, escriba del Rei una casa del carrer de Sant Honorat que es té per Guillem Colom. El mateix Salomon Cresques, com procurador de la venda de Jucef Domasch, fill de Salomon Domasch ven a Gracia d'Estella, una casa del call major, carrer de Santa Eulàlia, llindant amb Samuel Rossell, quondam, Senton Domasch i Astruq de Ripoll que es té per Guillem Colom al cens de 4 morabatins. Jo G. Colom, ferm les coses demunt dites per raó de Senyoria.

5 de febrer del 1395: Notari Bernat Nadal.

Guillem Colom, cambiador, ven a Ponç de Gualbes el cesal de 667 lliures que te sobre la universitat de Montblanc per compra a Pere Robins de Conques, procurador de Ramon Roger d'Orcau a qui pertanyia pel dot de la seva difunta mulle Tomassa, filla de Olfo de Proxita. Constança, muller de Guillem Colom respon d'evicció. Signen Guillem Colom, com principal i Joan Junyent i Constança com fiadors.

7 de febrer del 1400: Notari Arnau Piquer.

Jacme Colom, cambiador, fill de Guillem Colom, cambiador, ferm àpoca a Caterina, spona, filla de Francesc Bertran, pel dot.

2 d'abril del 1400: Notari Arnau Piquer.

Testament de Nicolau Bertran, fill de Francesc Bertran en el que fa marmessors al seu pare Francesc, al seu sogre Pere de Casasagia, pare de la seva muller Joaneta i al seu oncle Pere Bertran.

2 de desembre del 1400: Notari Arnau Piquer.

Testament d'Elionor, filla de Francesc Bertran, cavaller, muller de Jaume Marquet en el que fa marmessors entre altres al se pare Francesc bertran i al seu marit Jaume Marquet. Entre altres llegataris hi ha el seu germà Nicolau i Francesc Bertran, isabel, muller de Pere Joan Çanoguera i les seves germanes Aqueta, muller de Galceran de Palau, Constança, muller de Sperandeu Cardona, Vaterina, muller de Jaume Colom i caterina, muller del seu pare Francesc Bertran al que fa hereu.

2 de setembre del 1401: Arxiu Municipal de Barcelona, Clavaria, vol 25, fol, 74,94 i235

Guillem Colom i Miquel Roure son regidors i administradors de la Taula de Canvi ordenada pel Consell de Cent Jurats celebrat el dia de Santa Llúcia de l'any 1400.

Gillem Colom i Simon de Marimon, son administradors de l'Hospital de la Santa Creu, que abans solia ser apel·lat d'en Colom.

19 de novembre del 1402: Notari Bernat Nadal.

Testament de Gabriel Lobet, mercader, fill de earenguer Lobet, quondam, mercader de Cardona i de Fancina viventa en el que fa marmessor al seu oncle Guillem Colom. Disposa la seva sepultura en el convent de Frares Predicadors en el túmul de Guillem Colom i entre altres llegats consten els de Joaneta(Colom) muller de Joan Cesavasses, cosina germana seva, filla de Jaumet Colom fill dels seus oncles Guillem i Constança, al seu oncle Joan Colom i als fills d'aquest. Fa hereu al seu oncle Guillem Colom i signa com testimoni Guillem Ramon Noral, beneficiat de Sant Jaume.

28 de març del 1411: Arxiu Diocesà de Barcelona; Registre d'Ordinacions.

Joan Colom, fill de Joan Colom, rep la tonsura.

(Nota: Si Joan Colom pare és el germà de Jacme Colom casat amb Caterina Bertran, aquesta tonsura indica que hi ha una branca dels Colom de Barcelona de la que no tenim l'arbre genealògic a tot el llarg del segle XV.)

16 de març del 1416 : Arxiu Diocesà de Barcelona; Registre d'Ordinacions.

Guillem Colom, fill del ven. Jacme Colom rep la tonsura.

8 i 9 de maig del 1416: Notari Joan Eiximeni.

Guillem Colom, procurador i general administrador del seu fill Jacme Colom, compareix a la taula de canvi. El dia següent compareix Jacme Colom, olim mostassaf.

22 de febrer del 1420: Notari Pere Granyena.

Jaume de Vallsecha, "vice almirante maris", es testimoni del pagament de 60 lliures que Columba, filla de bernat Gilabert, reb de Mateo Ferrer sobre el Mas Sunyol que poseeix Beneta muller de Guillem de Vallsecha.

(Nota: aquest Mas Sunyol deu ser el de Badalona).

30 de setembre del 1421: Notari Bernat Nadal.

Jaume Colom, ciutadà de Barcelona, reb de Pascasio Barruti, mercader de Balaguer i clavari de dita vila mil sous per un censal pagador per Pentacostes. Son testimonis Rafael Ferrer i Joan Cesavasses.

26 d'octubre del 142: Notari pere Granyena.

Antoni Bertran, miles, Sr. Del Castell de Gilida i Pere Bertran, fills i hereus dek difunt Francesc Bertran, cedeixen a Lluís Cardona, fill de Sperandeo Cardona, una casa del carrer Ample de Barcelona. Francesc Bertran tenia per procurador a Pere Joan Çanoquera.

6 d'agost del 1422: Notari Pere Granyena.

Anton bertran, miles, fa poders al seu cunyat Pere dez Torrent.

3 de gener del 1425: Notari bernat Nadal.

Jaume Colom és obrer de la Parroquia de Santa Maria del Mar.

23 de gener del 1425: Notari bernat Nadal.

Testament de Galceran Dusay, fill de Guillem Pere Disay i violant, difunts, del que son marmessors entre altres Kaume Colom i Constança, filla del testador, muller de Pere Dusay. Entre altres llegataris hi ha la seva muller Caterina, Clareta germana seva, muller de Pere de Sentmenat i els fills Joan Gelceran Dusay, ompúber, i Francina, spona del ven.Guillemeti Colom, fill del ven. Jacme Colom.

28 de desembre del 1925: Arxiu del Palau Episcopal de Barcelona (ordinacions).

Jaume Colom i Joan Colom, fill del ven. Jaume Colom reben la tonsura.

1426: Arxiu de la Batllia N. 485. Compte de Joan Çafont, oficial de la tesoreria. Folis 106 a 160. Diverses lliurances a Johan Lobet, ciutadà de Barcelona, capità de les quatre naus, que patroneja P. Duy, Gracià Amat, P. Cardona i Esteva Torra, que per manament del Rei i per rahó de l'armament deuen conduir la gent vers les parts de la Ribera de Janova en adjutan del stol del qual es capità l'infant D. Pedro per causa de damnificar als genovesos i altres enemics. A les dites naus s'afageix després la de Jat Fábregues, essent Joan Lobet capità de les cinc. Altres lliurances a Andreu de Biure; altre a Joan Fivaller i a Joan Ros, ciutadans de Barcelona, pel que han prestat per l'armament de les naus que capitaneja Joan Lobet.

28 d'abril del 1430: Notari Bertomeu Agell.

Martí Lopiç, mercader de la casa den Jacme Colom, ha mes 300 liures en la nau den Ramon Serra, que partí de Barcelona el dia 20 de Juny del 1429 cap a la terra del Soldà.

Articles

RECERQUES SOBRE L'ORIGEN DE CRISTÒFOL COLOM

Per Onofre Vaquer Benassar

Molt s'ha escrit sobre l'origen de Cristòfol Colom. S'han formulat moltes teories sense cap base documental, algunes tan absurdes com la de Joan Cerdà que considera al Descobridor fill natural del príncep de Viana, o les de Llanes de Niubó o Rafel Bauzà que el fan intervenir a la Revolta Forana quan encara no havia nascut. La majoria de teories no presenten cap prova, són simples fantasies. De cada vegada les teories són més absurdes, com les que el consideren fill de papa Innocenci VIII o templer d'Amèrica (Antonio de la Riva). Alfonso Enseñat el considera fill de Domenico Salvago, olim Scotto, i primer es diria Pietro Scotto per després dir-se Pietro Colonne (1446-53), Pietro Salvago (1453-61), Pietro Colombo (1462-69), Cristoforo Colombo (1470-79), Pedro Colonne (1481-83), Cristóbal Colomo (1484-91), Cristóbal Colón (1492-1506). ¿Com són possibles tants de canvis de nom sense cap document que ho avali?.

Mallorquí.- Partirem de la hipòtesi del Colom mallorquí. Consideràvem que el Descobridor va néixer el 1455. Va escriure a una carta als reis "yo vine a servir de 28 años" i el 1503 diu que fa 20 anys que serveix (des de 1483). El 1492 escriu "Yo he andado 23 años en la mar", amb el que hauria començat a navegar el 1469, si li restem 14, l'edat en que comença a navegar, hauria nascut el 1455. Aquesta data fa impossible les teories de Llanas de Niubó i de Rafel Socies que el fan intervenir a la revolta forana de 1450, així com la de Joan Cerdà d'un suposat fill del príncep de Viana nascut el 1460. Cal rebutjar que morís als 70 anys, apreciació visual d'Andrés Bernáldez, amb el que hauria nascut el 1436, encara que a alguns manuscrits es llegeix als 60.

Vérem 500 volums de protocols notariais i anotarem tots els Colom. N'hi hi havia a Sóller, a Felanitx, a Selva i a la Ciutat. Cap d'ells podia ser el Descobridor. Algun té alguna relació amb la mar com Pere Colom, senyor d'una caravel·la el 1467 i Joan Colom, patró. Si trobarem alguns personatges que es relacionarien amb ell com Jaume Ferrer de Blanes, Lluís de Santàngel, menor (residia a la ciutat el 1470)¹. He documentat a Mallorca a Miquel de Cuneo, servicial de Savona, el 1469 entre la tripulació del balener de Galceran de Santàngel. Molt bé podria ser el Miquel de Cúneo de Savona amic del Descobridor autor d'una relació del segon viatge. Discrepo de l'amic

¹ Vegeu els nostres llibres *¿Dónde nació Cristóbal Colón?* (Palma: El Tall, 1991) i *El comerç marítim de Mallorca, 1448-1531* (Palma: El Tall, 2001).

Pere Català en que la relació seria falsa per anomenar a Bartomeu Colom com *adelantado* l'octubre de 1495 i que no seria nomenat pel seu germà *adelantado* fins el 17 de febrer de 1496.

En aquesta data l'Almirant, al partir cap a Castella, anomena lloctinent en la governació de les Índies a *don Bartolomé Colon mi hermano adelantado de las dichas yndias*. El nomenament d'*adelantado* seria anterior. El 1493 feia testament Eulàlia, muller de Miquel Ballester, mercader absent del regne. ¿Seria l'amic de Colom?. Trobem genovesos que porten el llinatge Ballester.

De vegades s'ha parlat de la influència de l'escola cartogràfica mallorquina sobre Colón, però resulta que tal escola no ha existit mai. Els jueus i conversos mallorquins que feien Atlès no tenien cap coneixement nàutic, eren pintors que reproduïen uns patrons. L'Atlès català de Cresques Abraham no és més que una còpia del mapa del genovès Angelino de Dulceto, l'únic que fa de nou és traduir les llegendes del llatí al català.

Trobarem dos mercaders genovesos establerts a Mallorca amb el llinatge *de Columnis*: el 1449 a Bartomeu Comumpni i el 1466 a Leonardus de Columnis. ¿Podria ser d'aquesta família?. Vaig suposar que un Columnis llatí donaria un Colom en català, així com *pisanis* dona Pisà. A l'arxiu de Gènova vaig comprovar que el *de Columnis* llatí correspon al Colonna. El fill Hernando diu que el seu pare descendeix dels Colonna romans. A Gènova vaig documentar membres de la família. El 1502 es cita com hereu substituït un Cristoforo de Columnis fill de Leonello, si hagués estat Leonardo hauria viscut a Mallorca. Però no es pot establir una relació.

Taviani es demanava ¿quin document pot presentar la catalanitat de Colón? I contesta: absolutament cap. Recorda que el procediment d'Ulloa fou rebutjat a un congrés americanista a Hamburg. Després de haver investigat molts d'anys, crec que la catalanitat de Colom ha estat un miratge.

Genovès.- Al instituir *mayorazgo* el 22 de febrer de 1498 a Sevilla el Descobridor afirma “*siendo yo nacido en Genoua...de ella salí y en ella nací*”. S'ha discutit l'autenticitat d'aquest document, presentat a un tribunal el 1578, perquè en ell suplica al rei, a la reina i al *Príncipe don Juan*, quan aquest havia mort el 1497. Malgrat tot, el que fa l'escrivà Martin Rodríguez és un “*traslado de una carta de mayorazgo*”, signada per Colón, que hauria estat escrita amb anterioritat, ja que el 23-4-1497 una cèdula reial l'havia autoritzat a crear un fideïcomís (*mayorazgo*). Alicia B. Gould el 1925 trobà a l'Arxiu de Simancas la confirmació reial del *mayorazgo* de 1498 datada a Granada el 1501², l'autenticitat fou confirmada per Altoaguirre; a la confirmació es torna dir que “*mandamos al príncipe don Juan*”, que no es present d'indicatiu sinó pretèrit indefinit. Tots els cronistes del XVI afirmen que era genovès de nació. El portuguès Juan de Barros escriu: *según todos afirman, este Cristóbal era ginovés de nasción*.

Pel pare Las Casas era “*varón escogido de nación ginovés, de algún lugar de la provincia de Génova...[se] solía llamar antes que llegase al estado que llegó, Cristóbal Columbo de Terra-rubia, i lo mismo su hermano Bartolomé*” (Historia de las Indias, cap. II). El marmessor d'Hernando Colón diu que al funeral de Sevilla hi assistiren “*todos los señores genoveses de la nación del señor D. Hernando*”. Veiem que un fill de genovès és considerat de nació genovesa encara que hagués nascut fora. És més, Hernando al seu testament de 1539 es refereix a Gènova com a pàtria del descobridor. Las Casas i Hernando citen el mapa que feu Bartomeu el 1488 pel rei d'Anglaterra on diu *Genua cui patria est*.

Llinatge.- Quan algú canviava de país adaptava el llinatge a la fonètica del lloc, fins i tot sense canviar de lloc al canviar d'idioma se traduïa el llinatge. A Mallorca veiem que un Bellpuig a textos llatins es transforma en *Pulcropodio*. Al Palau Vechio de Florència hi ha un globus terrestre de Egnazio Danti de 1567 en el que el port mallorquí de Portocolom apareix com Porto Colombo.

² Archivo General de Simancas, R.G. del Sello, 1501-IX, f. 21. *Colección Documental del descubrimiento*, Madrid, Mapfre, 1994, II, pp. 1321-1324.

Als plets colombins el 1595 es presentà un pretès familiar: *Don Baltasar Colombo, que llaman en España Colom*³. L'Enciclopèdia Britànica parla de *Christopher Columbus, italian Cristoforo Colombo, spanish Cristóbal Colón*.

A l'arribar a Castella al Descobridor se li diu Colomo, Colon i Colom. Si era genovès el seu llinatge originari sols podia ser Colombo o Columnis. A la documentació del banc de Sant Giorgio de Gènova als índexs dels clients es fa una distinció entre nobles i populars, els Columnis eren nobles i els Colombo populars. Vaig formular la hipòtesi de treball de que els Descobridor pogués ésser d'una família Columnis al haver trobat a Mallorca a mitjan segle XV mercaders d'aquesta família i considera que un *Columnis* llatí donaria un Colom en català com un *Pisanis* dona Pisà.

A l'Arxiu de l'Estat de Gènova vaig poder documentar membres d'aquesta família, entre els que no falten un *Cristòforo de Columnis*, i comprovar que el *Columnis* llatí correspon al *Colonna* italià. Si bé el fill Hernando afirma que el seu pare descendeix dels *Colonna* romans, creiem que el llinatge originari del Descobridor era Colombo per afirmar-lo el pare Las Casas i la traducció italiana de l'obra d'Hernando publicada a Venècia el 1571, i sobretot perquè al document dels Colombo de Quinto de 1496, del que després parlarem, es cita a *Christoforum de Columbo armiratum regis Ispanie*.

UNA FAMÍLIA FLORENTINA PER CRISTÒFORO DI COLOMBO

A l'*Archivio di Stato di Firenze* vaig trobar un document que permet formular una hipòtesi de treball sobre l'origen florentí de la família de Cristòforo Colombo. A la Toscana la majoria de famílies no tenen llinatge, s'emprava el patronímic, el nom del pare, als textos llatins en genitiu i en italià amb un *di* davant del nom del pare. Tampoc els jueus tenien llinatge sinó que també empraven el patronímic, així Jafuda Cresques era fill de Cresques Abraham, el qual era germà d'Estruch Abraham⁴. Al cadastre florentí de 1427 apareix un *Colombo di Mateo*, es dir Colombo fill de Mateo, que treballava a la gabela del port i tenia 47 anys. La seva dona Nicolosa en tenia 49. Els fills que vivien amb ells eren: Nomo⁵, de 14 anys, Domenico de 6 i Mateo de 2.

Podria haver-hi fills majors que s'haguessin independitzat, com un frare benedictí que hem documentat el 1436 Benedicti Columbi, fill de *Columbini Mattei*. La família vivia a la parròquia de *Santa Croce*, convent de franciscans. Al cadastre de 1450 no apareix cap membre de la família a cap parròquia de Florència, haurien emigrat o haurien mort tots. La família podria haver emigrat a la senyoria de Gènova. Allà el patronímic del pare es convertiria en llinatge, com passava a Mallorca, encara al XVI, amb els emigrants procedents de Ragusa o Venècia.

No sabem quin nom és Nomo, podria ser Nono, nom molt usat per jueus. Colom abans que llinatge era nom (l'hem vist a Florència amb Colombo di Mateo) i correspon a sant Columbano, monjo irlandès que el 714 fundà el monestir de Bobbio⁶. Si era nom en català seria Colom. A França trobem jueus que porten aquest nom escrit de diverses formes: Colomb Vivant (a París el 1375), Columbus (Savoie 1374), Colon (Troies 1288, Franco Comptat 1348), Colardus Colon (Picardia 1340), Guillelmus Columbus (Béziers 1247)⁷. També podria tenir el sentit de colom derivat del nom bíblic Yona.

Sols hi ha un document que enllaça a Cristóbal Colón, el Descobridor, amb Colombos genovesos. No és el document Assereto. És un document datat a Gènova l'11-10-1496, pel que els germans

³ Archivo Histórico Nacional (Madrid), Consejo de Indias, legajo 21.813, pieza 95.

⁴ ARM, P., M-2589, pergami del folro.

⁵ No sabem quin nom era Nomo. Ningú m'ha pogut explicar-lo. No sabem si es pot correspondre al nom jueu Nonno. El 1340 vivia a Mallorca Jucef ben Nonno (*Segell*, 1, 2005, p. 40). A una pel·lícula l'actor Omar Sharif a un al·lot jueu anomenat Moisès li deia Nomo.

⁶ De Felice, E.: *Dizionario dei cognomi italiani*, Milano, Oscar Mondadori, 2004 (4ª ed.).

⁷ Simon Seror: *Les noms de juifs de France au Moyen Age*, París, Éditions du CNRS, 1987, pp. 69-79).

Iohannes de Columbo de Quinto, Matheus de Colombo et Amigetus de Columbo, del difunt (quondam) Antonii, acorden que *Iohannes* anirà a trobar-se amb *Christoforum de Columbo armiratum regis Ispanie*⁸. Davant del Columbo hi ha un *de*, el qual no apareix a les traduccions italianes o castellanques de la documentació referida al Domenico Colombo, casat amb Susanna, suposat pare del Descobridor. Els genovistes al fer registres del document anterior se boten el de i afegeixen termes que no apareixen al document com que Cristoforo Colombo era el seu cosí⁹. Crec que los genovistes han enllaçat molt alegrement diversos documents per fer un arbre genealògic de la família. Els que hem fet reconstruccions de famílies sabem que a un poble hi havia molts homònims i les dificultats que existeixen per distingir-los.

El Giovanni del document de 1496 a Castella es transforma en Juan Antonio Colombo, l'Antonio era el nom del pare seguint la tradició toscana. S'ha escrit molt sobre les relacions de Colón amb els florentins, des de Toscanelli al seu banquer Berardi, el que portà a Consuelo Varela a escriure un llibre titulat *Colón y los florentinos*. Altres florentins que estaren relacionats amb el Descobridor foren Lorenzo Giraldo, Francisco de Bardi, Jerònimo Rufalfi, Amerigo Vespucci i Simón Verde.

Aquesta és simplement una hipòtesi de treball que cal tenir en compte al tractar l'origen del descobridor d'Amèrica. Però com qualsevol hipòtesi cal confrontar-la amb la documentació coneguda del Colón genovès.

EL COLÓN GENOVÈS

El document del 11-10-1496 pel que tres germans Colombo de Quinto acorden que un d'ells anirà a Hispània a trobar-se amb *Christoforum de Columbo armiratum regis Ispanie*, és l'únic que enllaça la documentació genovesa amb el descobridor de Amèrica. Eren fills del difunt Antonio, que per un document de 1444 sabem que era fill del difunt Giovanni, originari de Moconesi i que habitava a Quinto (ja documentat el 1429). Algun autor ha interpretat un document de l'1-4-1439 dient que Domenico, fill de Joan, s'havia col·locat com aprenent de teixidor de llana, per un període de 5 anys, amb Pietro Verzio. Però altre document del 21-2-1429 diu que *Johannes de Columbo de Moconesi, habitator in villa Quinti*, col·loca al seu fill *Dominicus* d'11 anys amb Guglielmo de Brabante per un període de 6 anys. ¿Tenim dos contractes d'aprenentatge diferents amb 10 anys de diferència?, ¿hi havia a Quinto dos Domenicos fills de Joan teixidors? o ¿hi ha un error de transcripció?. És un error d'interpretació, si anem a l'original trobem que al contracte de 1439 Domenico és el mestre i contracte un l'aprenent.

Gonzalo Fernández de Oviedo, que fou patge del príncep D. Joan junt amb els fills del Descobridor al qual havia vist a Granada el 1492 i a Barcelona el 1493, al parlar de la fundació de Santo Domingo per Bartolomé Colón afirma que *la dió tal nombre, porque el padre del primero Almirante y del Adelantado, su hermano, se llamó Dominico, y que en su memoria, el hijo llamó Sancto Domingo a esta cibdad*¹⁰.

A Gènova el 22-9-1470 trobem un *Dominicus de Columbo quodam Johannis et Christofforis eius filius*. Es suposa que aquest Domenico, al ser fill de Giovanni, seria el de Quinto. Als textos llatins apareix un *de* entre el nom i el llinatge que s'omet a les traduccions italianes i castellanques, fins i tot es diu a registres italianes que els 3 germans de Quinto del document de 1496 són cosins del Descobridor, cosa que no diu el document original. El 20-3-1472 a Savona trobem a *Christoforo de Columbo lanerio de Ianua* i el 26-8-1472 a *Dominicus Columbus lanerius habitator Saone e Cristoforus eius filius*, aquest document i l'Assereto de 1479 són els únics en

⁸ Veure transcripció a Pérez de Tudela, *Colección Documental del descubrimiento*, Madrid, Mapfre, 1994, II, p. 912.

⁹ Així ho fa Aldo d'Agosto a *La Sala Colombina dell'Archivio di Stato di Genova* (1994). Consuelo Varela considera que Juan Antonio Colombo era nebot del Descobridor.

¹⁰ Fernández de Oviedo, Gonzalo: *Historia General y natural de las Indias*. B.A.E. Madrid, Atlas, 1959. T. I, p. 51.

que no apareix el *de* entre el nom i el llinatge. Tampoc apareix el *de* el 1449 quan s'anomena a *Antino Columbo* guardià de la torre del cap del far o de la mar i el 1450 quan s'anomena a *Dominico Columbo* guardià de la torre de la porta *dell'Olivella*; podrien ser persones diferents al teixidor.

A Savona el 7-8-1473 Susanna, dona de *Dominici de Columbo de Ianua* i els seus fills *Christoforus et Ioannes Pelegrinus*, venen una casa. A Gènova el 21-7-1489 Dominici de Columbo apareix com administrador dels seus fills *Christofori, Bartholomei et Iacobi*, hereus de la seva mare Susanna. Cristóbal Colón tenia un germà Bartolomé i altre Diego (D'Iago)¹¹. De vegades s'ha dit que el Giacomo no equival a Diego, però és clar que el Iacobo sí. A un acte de 1501, uns testimonis declaren que *Christophorum, Bartolomeum et Iacbum de Columbibus, filios et heredes dicti quondam Dominici* són *in partibus Hispaniae commorantes*. Un enllaç entre el Descobridor i el Cristoforo fill de Domenico és el deute amb Jerónimo del Puerto. El 1470 Domenico Colombo i el fill Cristoforo són condemnats a pagar 35 ll. a Jerónimo del Puerto i al codicil de 1506 es diu que hi ha que pagar 20 ducats a Gerónimo del Puerto. Tot pareix encaixar. El Domenico di Colombo florentí, nascut el 1421, de la meua hipòtesi de treball, no encaixa amb la família documentada a Quinto.

Encara que Domenico Colombo i la seva família visqueren a Savona entre 1472 i 1477 no eren originaris d'allà. A unes declaracions perquè un nét del descobridor prengués l'hàbit de l'ordre de Santiago tres testimonis declaren que l'Almirall era de Savona. Diego Méndez, criat, amic i company del Descobridor, l'heroi del quart viatge, declara que "*era natural de la Savona*". Pedro de Azaña declara que "*conoció al abuelo del postulante, el cual era natural de la Savona*". El llicenciat Pedro de Barreda, veí de l'illa de Madera, de 70 anys, declara "*que conoció al Almirante don Cristóbal Colón, el cual era natural de un lugar del señorío de Génova, llamado Saona*". Juan Baptista Strozzi a una carta de 1494 parla de "*Colombo, saonés*". El 1515 a Savona, Leon Pancaldo, ciutadà savonès, procurador de Diego Colombo, fill de Cristòfol, nomena substituït a Antonio Romano de Savona. El Dr. Lorenzo Galíndez Carvajal (mort el 1525) als Anals del regnat dels Reis Catòlics anota l'any 1492: *Tomaron los Reyes asiento con Cristóbal Colón, ginovés, natural de Saona*.

Trobem altres Domenicos a Savona. El 1469 entre els mariners de la galera de Lazzaro Assereto trobem un Dominicus Columbus.

El Giacomo (Iacobo) el 1484 entrava com aprenent de teixidor a un taller de Savona (hauria nascut el 1468, diu tenir 16 anys). Seria el Diego (D'Iago). A les inquisicions que feu Bobabilla a Santo Domingo un testimoni diu que Bartolomé Colón va fer tallar la llengua a una dona per dir que D. Diego feu de teixidor fins que va anar a Castella, i també es diu que el pare de D. Cristóbal era teixidor.

No està clar que el Giovanni de l'acta de Quinto de 1496 sigui el Juan Antonio Colombo, ja que el 10-2-1500 testifica a Gènova Gianneto quan es suposa que Juan Antonio va al tercer viatge. El descobridor té un fill de cosí Giovanni, nét de Luca de Moconesi, germà del padrí Giovanni, que s'establí a Quarto. Aquest Giovanni té un cosí que es diu Andrea.

És estrany que el document de 1489 no citi als germans Cristoforo i Bartolomeu com absents.

No s'entén molt bé com el Cristoforo Colombo fill de Domenico aparegui documentat a la senyoria de Gènova com a *lanerio* el 1472 (el 1473 no es diu la professió) i Cristóbal Colón començà a navegar als 14 anys (com diu el seu fill Hernando) i el 1492 declari que fa 23 anys que va per la mar, amb el que hauria començat a navegar el 1469 i nascut el 1455. També diu que va

¹¹ A l'Arxiu Comunal de Marsella vaig trobar Diego escrit com a D'Iago, el que confirma la identificació amb Jaume. Als protocols mallorquins es llegeix Diego altrement Jaume.

anar a servir als Reis Catòlics a l'edat de 28 anys i el 1500 afirma que fa 17 anys que els serveix en l'empresa de las Índies, el que també ens remet a la data de naixement de 1455.

El Cristoforo Colombo genovès hauria nascut el 1451, al declarar al document Assereto tenir 27 anys (el 1479), encara que no es diu que fos fill de Domenico, podria ser un homònim, i el 28-9-1470 ser major de 19 anys. Si entenguéssim que serveix l'empresa de les Índies, no els reis catòlics, des de el 28 anys i hagués nascut el 1451 serviria des de el 1479, en que tindria concebut el seu projecte. Tampoc s'entén com un teixidor de llana adquirí la cultura que tenia Cristóbal Colón, si bé la pogué obtenir amb posterioritat a Portugal i Castella. La teoria de les mareas de Ramon Llull, que parla d'un continent a l'altra banda de l'oceà, la pogué conèixer pel frares franciscans de la Rápida. Molts d'autors que cita són de segona mà, agafa les cites del *Imago Mundi* de Pierre d'Ailly. La majoria de les seves lectures les fa entre el segon i el tercer viatge, entre elles el Llibre de Marco Polo. Si es va trobar amb el pilot anònim seria després que intentaria cercar cites de *hombres doctos* per avalar el seu projecte.

Colón cita a Esdràs al comentar el 3è i 4t viatge: “*Al dezir de Esdras... las seis partes del mundo son de tierra exuta y la una de agua*”. S'ha dit que Esdras no es conegut pels cristians, que el consideren apòcrif, i sí pels jueus. Però Colón no va llegir Esdras directament si no una cita al “*Imago Mundi*” d'Ailly: “*Esdrás en su libro cuarto, dice que seis partes de la tierra están habitadas, mientras que la séptima está cubierta de agua*”¹².

No podem afirmar amb rotunditat que la seva llengua és el català perquè trobem alguns catalanismes als seus escrits. Sabem que llegia en italià (tenia una traducció a l'italià de la Història Natural de Plini) i en català (bíblia de Bonifaci Ferrer, traduïda de l'hebreu). Al I Col·loqui Internacional d'Estudis Colombins de 1993 d'aquest centre, Juan Gil afirma que als escrits de Colón no trobem *ningún catalanismo específico y exclusivo*. Així per exemple veiem *vegada* i pensem que és catalanisme, però pot ser castellà o portuguès. I afegeix que un altra cosa són els italianismes. Gil ratifica les tesis de Menéndez Pidal de que Colón escrigué un castellà fortament aportuguesat, sense que el portuguès fos la seva llengua materna i a les *apostilles* llatines empra italianismes que permeten concloure el seu origen genovès. Continua el misteri, però cap teoria pot desbancar la genovesa oficial sense aportar documents.

No està clar si Cristòfol Colom era descendent de jueus o no. Però això es podria saber comparant el seu ADN amb el dels jueus. José Antonio Lorente, director del Laboratori de Genètica de la Universitat de Granada, ha analitzat el del fill Hernando (enterrat a la catedral de Sevilla) i el del germà Diego (enterrat a la Cartoixa de las Cuevas).

A Mallorca, Misericòrdia Ramon, catedràtica de Genètica de la U.I.B., i Antònia Picornell han realitzat anàlisis d'ADN de la població balear i dels xuetes i els han comparats amb els jueus d'altres llocs. Els xuetes tenen entitat genètica pròpia diferent de la resta dels balears (si bé els eivissencs, per l'origen púnic, són diferents de la resta de població europea). S'ha trobat una gran similitud entre tots els jueus per dos al·lels extremadament rars que s'originaren a Orient Mitjà abans de la diàspora. Hi ha diferència entre els diferents grups jueus pels processos de mescla que han sofert amb les poblacions entre les que han viscut, i pels anàlisis d'ADN es pot saber si un té avantpassats jueus askenazis (d'Europa central), sefardites, nord-africans, xuetes o d'Orient Mitjà. En lloc de perdre el temps i el doblers fent anàlisis d'ADN a persones de llinatge Colom, com ha proposat el Centre d'Estudis Colombins (del qual som soci) o Colombo, i que està fent el professor Lorente, cal comparar l'ADN de Diego i Hernando Colón amb els dels jueus.

¹² D'Ailly, cardenal Pedro; Gerson, Juan: “*Imago Mundi*”. Madrid: Testimonio, 1991, p. 66.

COLOM : UN BORD TRASTÀMARA?

Per Llorenç Margarit i Torras

Permeteu-me que faci avui unes reflexions en veu alta, amb certa ironia, de manera lúdica, i també per provocar, sobre un fet que sempre m'ha intrigat molt al voltant de la figura de Cristòfor Colom i que no és res més que voler comprendre els motius que varen tenir els Reis Catòlics per a donar les armes que van donar a Colom en els dos quaters superiors del seu escut.

UNA VISITA A MONFORTE DE LEMOS

Galícia ens queda lluny, tant físicament com espiritualment, i el nostre desconeixement de la seva història medieval és enorme. Recentment, però, hem fet un viatge a Galícia i hem pogut visitar el castell-palau de Monforte de Lemos, cap del Comtat de Lemos. La nissaga dels comtes de Lemos ens és familiar arran de les relacions turbulentes entre Don Luís Colón, nét de Colom, i Doña Ana de Castro i Osorio, filla de Don Alvaro Osorio i Losada, comte de Lemos, cavaller de l'Orde de Santiago i descendent de la casa comtal dels Trastàmara. Tot visitant aquest castell-palau ens hem fixat en un doble escut dels comtes de Lemos que hi ha sobre la porta del palau, actualment convertit en un parador de turisme. Tots dos escuts estan suportats per un àngel i pertanyen a les famílies Castro i Osorio.

Escut dels comtes de Lemos - Castell-palau de Monforte de Lemos

La nostra atenció es va fixar en l'escut dels Castro, ja que és un escut partit, que té dos quaters en la part superior i un únic camp a la part inferior. Els quaters de la part superior són un castell i un lleó, que corresponen als escuts de Castella i Lleó, respectivament. Essent un baix relleu en pedra no hi ha colors i, per tant, no podem afirmar rotundament l'exactitud d'aquests quaters amb els quaters dels reis de Castella i Lleó. En l'únic camp inferior hi ha sis "rodes" de la família Castro, que recorden l'escut de la família Montcada.

Si ens vàrem fixar en l'escut dels Castro és pel fet de tenir els dos quaters superiors idèntics als de l'escut de Cristòfor Colom i ens vàrem preguntar sobre **quines circumstàncies havia de tenir una persona per a poder portar aquests dos quaters en les seves armes personals** encara que

en el cas de Colom fossin “brisades”, és a dir, amb els colors lleugerament canviats. L'ampliació de les armes de Colom fou una mercè reial de data 20 de maig de l'any 1493 i determina que en el primer quarter superior hi hagués “un castell daurat en camp verd i en el segon quarter un lleó de porpra en camp blanc, rampant de verd.”

LA DINASTIA TRASTÀMARA

En la primera etapa no hereditària del comtat de Lemos, el títol sencer era de “**Comtes de Lemos, Trastámara i Sarria**” i volem destacar que el segon comte fou Enric Enríquez, fill bastard del rei Alfons XI i Leonor de Guzmán. Aquest personatge va disputar el tron de Castella al seu germanastre Pedro I, el cruel, i després de la guerra civil de l'any 1369, el feu assassinar i va ocupar el tron de Castella, donant inici a la denominada dinastia dels **Trastámara**, que al cap de pocs anys ocuparien la casa reial de la confederació catalano-aragonesa. Sabedors d'aquest fet, que un comte de Lemos, Trastámara y Sarria, fill bastard d'un rei de Castella, fou l'iniciador de la denominada dinastia castellana dels Trastámara, ens vàrem qüestionar si els fills bastards dels reis o de nobles de la Casa de Trastámara podien dur, o no, en els dos primers quaters de les seves armes el Castell i el Lleó de l'escut reial de Castella-Lleó, degudament modificats amb brisures.

Dit d'una altra manera: Seria lícit plantejar-nos, si el fet que Cristòfor Colom portés les armes de Castella i Lleó en els dos primers quaters del seu escut, fos degut a ser fill bastard d'un membre de la Casa castellana dels Trastámara?

Però les nostres reflexions ens porten encara més lluny. A partir del compromís de Casp, Ferran d'Antequera va esdevenir comte-rei de la confederació catalano-aragonesa amb el nom de Ferran I, i, per tant, les seves armes antigues dels Trastámara foren desplaçades per les reials catalanes de la Corona d'Aragó i Sicília. Aquest rei tingué set fills i filles amb Elionor d'Alburquerque, que són coneguts com “Els Infantes de Aragó” d'alguns dels quals coneixem la trajectòria, com la d'**Alfons** el Magnànim, **Maria**, esposa del seu cosí Joan II de Castella, **Joan** el Gran o sense Fe, que regnà amb el nom de Joan II, **Enric de Trastámara**, que fou Gran Mestre de l'Orde de Santiago, Comte d'Alburquerque, Duc de Villena i Comte d'Empúries i Sogorb i **Elionor**, que casà amb Eduard I de Portugal. Dels altres dos fills **Pere** i **Sanç** no en sabem pràcticament res.

Ens adrecem expressament als nostres consocis especialistes en heràldica i genealogia per tal que ens informin de quin escut o armes utilitzaren els “infantes de Aragó” que no regnaren mai, tals com Enric, Pere o Sanç de Trastámara. Tenim un especial interès en **Enric I d'Empúries (1400 – 1445)**, que fou denominat Enric d'Aragó i Alburquerque i que fou comte d'Empúries del 1436 fins a la seva mort, a més de duc d'Alburquerque i senyor de Sogorb.

Forçant les nostres especulacions fins a límits perillosos, i suposant que aquest infant Enric d'Aragó i Alburquerque hagués tingut fills bastards, quines armes haguessin pogut portar aquests fills: les d'Aragó o les dels Trastàmares ?

ADN TRAPELLA

Imaginem, a tall d'exercici intel·lectual, que els resultats de les anàlisis de l'ADN dels cromosomes Y dels tres membres de la família Colom, analitzades per la Facultat de Medicina de Granada, donessin una identitat absoluta amb l'ADN de la casa dels Trastàmares. Els partidaris de fer al Príncep de Viana com a pare de Colom, immediatament reclamarien l'encert de la seva teoria, tot i que ja hagi estat demostrada falsa documentalment. Si descartem al Príncep de Viana i en base a aquests suposats resultats de les anàlisis, fins ara desconeguts del tot per nosaltres, quin membre de la nissaga Trastámara considerariem que tindria més opcions de ser el pare de Colom? La resposta racional és que qualsevol dels “Infantes de Aragó” podria ser el pare de Colom.

El primer candidat hauria de ser Alfons el Magnànim, seguit a curta distància pel seu germà Joan, ja que ambdós varen gaudir d'una vida força llarga i ben plena d'afers sentimentals fora dels seus matrimonis. Però tractant-se de dos membres de la família Trastàmara que foren reis d'Aragó, segurament els seus bastards durien en les seves armes les quatre barres catalanes. Dels germans Pere i Sanç, poca cosa en sabem i no podem opinar.

Ens resta encara, però, **Enric de Trastàmara, quart infant d'Aragó**. Nascut a Medina del Campo l'any 1399, morí als 46 anys a Calatayud, com a conseqüència d'una ferida infectada que va rebre a la batalla d'Olmedo. Entre els anys 1436 i 1445, Enric de Trastàmara podria haver engendrat un fill bastard, que més tard podria haver esdevingut Cristòfor Colom. Seguint les nostres fantasies i suposicions, si Colom hagués estat un bord Trastàmara, encara que fill d'un infant apel·lat d'Aragó i Alburquerque, fóra possible que els reis Catòlics li haguessin donat, per a les seves armes, el castell i el lleó abans detallats?

ENRIC II D'EMPÚRIES: L'INFANT FORTUNA

Enric I d'Empúries casà el 12 de juliol de l'any 1420 amb la infanta Caterina de Castella, marquesa de Villena, cosina germana seva. Diu la tradició que Enric, bojament enamorat de Caterina, la va raptar del monestir on vivia. En segones núpcies, el quart infant d'Aragó casà amb Beatriu Pimentel el dia 1 d'octubre del 1443. D'aquest segon matrimoni va néixer l'infant Enric, conegut com a l'"Infant Fortuna" el qual, entre molts altres títols, fou comte d'Empúries amb el nom d'Enric II.

Sobre la vinguda de Colom a Barcelona hi ha vàries versions; una d'aquestes ens innova que, després de la rebuda que feren els Reis a Colom, quan el rei cavalcava per Barcelona, l'almirall i descobridor ho feia a un costat seu i l'Infant Fortuna a l'altre. Si Colom hagués estat un bord d'Enric de Trastàmara, altrament conegut com Enric d'Aragó i Alburquerque, aquell hagués estat un germanastre de l'Infant Fortuna i tots dos, alhora, cosins germans del Rei Ferran. Tot quedava en família, podríem dir.

Al nostre entendre, aquesta hipòtesi de ser Colom un bord Trastàmara explicaria el fet del nomenament de Dídac Colón, fill i hereu legítim de Cristòfor Colom, com a patge del príncep Don Joan, fill dels Reis Catòlics, el dia 20 de maig del 1493. L'acceptació del fill de Colom entre els fills de la més alta noblesa, no pot ser motivada simplement per l'ennobliment de Colom derivat del compliment de les Capitulacions de Santa Fe.

Totes les suposicions fetes en aquest curt article han de passar pel sedàs de la ciència heràldica, que pot invalidar-les completament. Demanem, doncs la col·laboració de totes aquelles persones que saben més que nosaltres sobre heràldica per mirar d'esbrinar i explicar l'aparició del Castell i el Lleó amb brisures a les armes de Cristòfor Colom.

DUES CARTES DE LUIS ULLOA I CISNEROS

Per Francesc Albardaner i Llorens

La nostra benvolguda consocia Maria Porter i Moix, filla de Josep Porter, co-fundador, l'any 1989, del nostre Centre d'Estudis Colombins, conserva tot l'arxiu colombí del seu pare a la seva casa d'Altafulla. No cal dir l'interès que té aquest arxiu per nosaltres, ja que aplega, a més d'una col·lecció important de llibres sobre Colom i el descobriment d'Amèrica, tota mena de documentació interessant: articles periodístics i cartes de personatges relacionats amb el món colombí, que mantingueren un contacte epistolar amb el Sr. Josep Porter al llarg de tota la seva llarga vida.

En una darrera visita efectuada a Altafulla, la Sra. Maria Porter ens va mostrar dues cartes escrites per Luis Ulloa, que, malgrat no anar dirigides al seu pare, resten arxivades en l'arxiu patern. L'hi vàrem sol·licitar llicència per a treure'n fotocòpies amb l'objectiu de publicar-les al nostre butlletí, i gràcies a la seva generositat, avui les podem donar a conèixer al públic en general.

CARTA DATADA AL DESEMBRE DE 1928

Paris, de Diciembre de 1928

Al presentar al público español, mas particularmente al catalán, mi nuevo libro titulado: "El Pre-descubrimiento hispano-catalán de América en 1477", juzgo conveniente hacer llegar hasta ese público ciertas constataciones y ampliaciones. El relativo atraso con que aparece este libro, redactado desde Abril último, hacen tanto mas motivados estos esclarecimientos cuanto que en el intervalo mis estudios han avanzado considerablemente.

Para llenar el objeto que señalo, y sabiendo el interés que Uds. prestan a dichos estudios, apelo, pues, Señor Director, a la generosa acogida de la prensa diaria.

Desde luego, tengo que absolver diversas preguntas que, ya de un lado, ya de otros a veces por personas de muy divergentes ideas, se me han dirigido desde Barcelona. A ellas contesto:

1º - Mis investigaciones relativas al descubrimiento de América se concretan estrictamente por ahora a lo que denomino el pre-descubrimiento de 1477 y a la cuna catalana del descubridor. El primero de estos dos problemas reviste sin duda, desde un punto de vista meramente científico, mucho mayor alcance que el otro, aunque éste lo tiene también muy grande para España y en especial para Cataluña. Pero en mi criterio ambos están íntimamente vinculados, ya que yo identifico a Xristo-Ferens Colom con Juan Scolvo y a este con el corsario Juan Colom.

2º - Las consideraciones filológicas, heráldicas, toponímicas, bibliográficas, etc., no ocupan, lejos de eso, el lugar principal en mis conceptos y en la prueba de mis aserciones. Si les di prioridad en mis conferencias en Barcelona en Mayo de 1927, fue antes que nada porque las estimé como las que menos podían despertar las susceptibilidades de ciertos espíritus en España, y fue, además, porque el terreno en que ellas se sitúan es aquel en que los eruditos investigadores catalanes mejor preparados para el caso que yo, pueden pronto llegar a mas claros y precisos resultados. Pero tales consideraciones no constituyen, ni pueden constituir, exactamente hablando, sino(¿) comprobaciones, cuya principal ventaja consiste en que deben conducir a la ubicación concreta del lugar de tierra catalana donde nació Colom, así como al conocimiento de la familia de éste.

3º - La principal y directa prueba de mis afirmaciones es de orden histórico, y está integrada por el gran proceso del Mayorazgo en el siglo XVI, por el conjunto de documentos de todo orden que abonan que el pre-descubrimiento, por la ya segura identificación de Colom con Juan Scolvo y por la de este con el corsario Juan Colom. Complétase esta prueba con la irrefutable demostración de la falsedad de numerosos pseudo-documentos en que se basa la leyenda genovesa, y con diversos testimonios en pro de la catalanidad del descubridor.

4º - Yo no creo que, aunque Colom fue catalán pueda encontrarse relación directa de ninguna clase, fuera de las de un ambiente común, entre la empresa del gran navegante y las de la marina catalana que en el siglo XIV anduvieron por las Islas Canarias, y acaso también por las Azores. Antes bien, para mí, ninguno de esos marinos, pero ni uno solo, se acercó, ni siquiera remotamente, a las costas de América. Como lo dije en mi prólogo al interesante libro del Sr. Carreras y Valls, antes de Colom los únicos europeos que pusieron el pié en tierra americana fueron los normandos del Siglo X. Pero claro es que no se dieron cuenta de que habían llegado a otro continente.

5° - Según también lo dije en ese prólogo, ni en el Atlas Catalán de 1375, ni en ningún otro documento cartográfico catalán, ni en nada, hallo el menor indicio de que los catalanes ni otros europeos, fuera de los normandos, hayan intentado ir por el Atlántico más allá de las Azores anteriormente a Colom.

6° - La isla Brasil de aquel Atlas y de otros mapas catalanes de la mencionada centuria –isla que también figura en viejos mapas italianos, conforme lo recordé en ese mismo prólogo-, no es otra que la después denominada Terceira en el archipiélago de azoreano, identificación hecha ya en Cataluña por Sampere y Miquel.

7° - Antes del siglo XVI el nombre Brasil nada tuvo que hacer con el vasto territorio americano que hoy lo lleva. Brasil fue en la Edad Media, en tanto que término geográfico, una denominación vagabunda, aplicada a diversos países de donde se traía palos tintóreos del mismo modo llamados, pero pertenecientes a distintas especies (desemejantes a veces a la vista) del género botánico “Cesalpina”. Se hallan esas especies tintóreas en varios climas, inclusive una comarca de la India Oriental. Cuando en los primeros años del Siglo XVI se descubrió en el hoy Brasil tres especies abundantes, todavía existentes, de aquel género de planta, se aplicó por antonomasia el nombre a ese gran país.

8° - Por un fenómeno de duplicación vulgarísimo en la cartografía medieval, y aun en la moderna, una vez fijado, en el siglo XV, el nombre Terceira para la citada isla de las Azores, la de Brasil persistió en figurar sobre algunos mapas, convirtiéndose así en falsedad geográfica lo que antes fue realidad. En la primitiva cartografía sudamericana un mismo río se ha convertido a veces en tres! Juan Cabot, guiado sin duda por esos malos mapas, puso la isla Brasil al oeste de Irlanda, y la fue a buscar en 1496 a mucho más al noroeste.

9° - Cuanto a los móviles de Juan Cabot, juzgo muy posible la existencia de relaciones entre él y Colom, anteriormente a las capitulaciones del último con los Reyes Católicos.

10° - Encuentro que hay bastantes indicios, vistos los datos reunidos por el Sr. Carreras y Valls, para proseguir la indagación acerca de una probable cuna catalana de Cabot. Pero estimo prematura aún la ubicación exacta de su cuna.

11° Considero que Cabot en 1496 no hizo sino seguir los pasos de Colom en el pre-descubrimiento.

Absueltas así las preguntas a que he aludido, debo formular alguna otras declaraciones:

- A) Con referencia al nombre Jamaica explico en mi libro esta forma como un diminutivo feminizado, familiar y cariñoso, de Jaime. Se me hace observar, por un distinguido profesor catalán, que existe también para otra de las Antillas el nombre Dominica, el cual no es un diminutivo, sino una voz latina (el nombre latino del día Domingo). Esto es cierto. Pero hay además una Antilla denominada Martinica (derivación de San Martín, que es como Colom la bautizó). Puede, pues, afirmarse que, tan sólo fuese por analogía, la desinencia “ica” se hizo común a tres Antillas. No es el testimonio de Bernáldez el único que afirma la etimología “Jaime” para Jamaica. Existen varios cronistas y cartógrafos ingleses, y aunque todavía todos ellos, por diversos motivos, son valiosos. Lo mas importante no está, sin embargo, en el nombre Jaime en si mismo; está en estos dos hechos: el uno, Colom jamás aparece llamando Santiago a la isla, salvo en los documentos, manifiestamente apócrifos por otros motivos (el falso testamento de 1498 y la falsa información de 1494 sobre la insularidad de Cuba), y el otro que Fernando el Católico ordenó no emplear sino el vocablo Santiago. Semejante actitud del monarca – análoga y simultánea a la del cambio de Juana en Fernandina para Cuba – no admite otra explicación que la de un fin político.

- B) Incluyo en mi libro una representación del escudo de armas de los Monrós. Pero para este apellido, como para el de Colom, existen varias armas nobiliarias, cuando menos dos. Tarafa señala aquellas. Varios heraldistas catalanes, otras: campo de oro, un monte (montaña) rojo, encima de éste una rosa de gules. Deduzco de aquí que el apellido Monros debió tener dos orígenes confundidos en una sola forma de pronunciación. Ha debido haber (creo los hay actualmente) Mont-ros y Mon-ros. Y ese último, por lo menos, ha provenido de la alianza de dos familias: la de Mon y la de Ros. Estos dos apellidos aun existen en Cataluña. El escudo de los Ros tiene la rosa de gules. No conozco el de los Mon. Pero en Francia, en Gascuña hay los Mun, con un mundo cruzado en su escudo. Y en el repartimiento de Murcia hecho por Alfonso el Sabio, donde figuran muchos catalanes, aparece un Juan de Rosmon, posible combinación inversa de Mon y Ros.

Conviene pues, tener en cuenta, si se confirma el hallazgo de un Colom Monros, esta diferencia de orígenes del apellido y de su escudo.

- C) Respecto a la profecía del Abad Joaquín, de que hablo en mi libro, he podido comprobar, por una traducción italiana del 1504, la recta interpretación que hago en el sentido de que ella significa que el liberador del Santo Sepulcro sería un español.
- D) Llamo mucho la atención de los investigadores catalanes sobre la revolución del Siglo XVII o de los “segadors”, en especial sobre las referencias que en las polémicas de entonces se hicieron a la participación catalana en el descubrimiento de América. Estoy seguro de que en la copiosa literatura revolucionaria, que no conozco sino en parte, se produjeron interesantes revelaciones sobre el asunto.
- E) Más aún llamo la atención de esos investigadores, acerca de una tradición que existió en Barcelona – y a la cual se han referido muchos cronistas e historiadores, entre ellos Balaguer y Pi y Margall – en cuya virtud, con el primer oro de América traído de América por Colom se fabricó un cáliz para la Catedral de dicha ciudad. El P. Jaime Villanueva, en su viaje literario, habla de un cáliz como “de visu”. Un escritor de la citada época revolucionaria afirma, en cambio, que Isabel la Católica lo hizo enviar a Toledo. Hay allí un misterio mas alrededor de la estada de Colom en Barcelona en 1493. Y quizás algo muy hondo.
- F) Hay todavía otro hecho de excepcional importancia respecto a esa estada. Sabido es que los primeros indios venidos con Colom de América fueron bautizados en la ciudad condal. Jaime Raimundo Vilá, copiado por Torres Amat y por Bofarull, manifiesta que en un archivo público barcelonés se conservaban los comprobantes del hecho. Yo presumo que ya en el Siglo XVIII no estaba completa la documentación. Pero, qué es de ella ahora? Otro misterio en torno de Barcelona y Colom.

No es posible que alargue más esta carta, por mucho que tenga que callar sobre otros puntos tanto o mas interesantes que los indicados. Pero antes de darla término he de formular una clara, neta, categórica información: Algunos geografos extranjeros a España, los señores La Roncière, Almagiá, Gallois, Pessagno, por ejemplo, se han pronunciado arbitraria yticamente contra la catalanidad de Colom. Y, por que no decirlo? Me doy bien cuenta de que estas condenaciones ex cátedra han influido depresivamente en ciertos intelectuales españoles no bastante acostumbrados todavía al libre examen. Pues bien, respeto mucho, como lo digo en mi libro, la opinión de estos señores, pero no vacilo un ápice en declarar que no reconozco en ninguno de ellos la capacidad suficiente para pronunciarse cual jueces en asunto que están ellos muy lejos de haber estudiado y profundizado como yo. Su opinión en el caso no tiene valor ninguno. Ya no estamos en los tiempos del “magíster dixit”. Qué es lo que se me ha opuesto por parte de ellos? Los pretendidos testimonios de Angiera, Trevisano, Giustiniani, Gallo, Oviedo, Gómara, et., etc.. Ya he demostrado bien que tantos testimonios (j) se reducen al de Angiera, al que todos los otros han

copiado y para que se sepa una vez por todas lo que vale la palabra de este embustero cortesano, básteme poner en relieve un hecho: cuatro siglos se ha creído, porque Anghiera afirmó y los demás cronistas repitieron, que Juan Diaz de Soliz fue español. Anghiera precisó – lo que no hizo para Colom – la cuna de ese navegante: oriundo de Asturias y nacido en Lebrija, dijo. Hoy se sabe perfectamente, con documentos fehacientes, inclusive uno de Fernando el Católico, que Diaz de Soliz fue portugués. Es necesaria mayor prueba de la falsedad de la leyenda genovista? Anghiera españolizó a Soliz, con fines políticos, como genovizó a Colom. Los señores Gallard, Almagià y demás ignoran esto, como ignoran multitud de nuevos hechos de igual orden. Mal hacen pues, en asumir funciones de críticos definiéndose en problemas que escapan a sus conocimientos. Y peor harán quienes en España los escuchen.

Estoy completa y absolutamente seguro de lo que avanzo; y asevero categóricamente, hoy como ayer y como mañana, pese a los errores de detalle, que Colom fue catalán, y que predescubrió América en 1.477. Nadie lo dude en España; la verdad triunfará al fin, sea en el próximo Congreso Histórico de Sevilla o mas tarde: -“patines, quia alterna”.

Agradezco a Uds., señores redactores, la benévola hospitalidad de sus columnas y me es grato repetirme su atto. y S.S.

Luis Ulloa

CARTA AL SR. FRANCESC CARRERAS CANDI (26 FEBRER 1932)

Luis Ulloa
48, Rue Ramponeau,
Paris (20e.)

Paris, 26 de Febrero de 1932

Señor Don Francisco Carreras Candi
Barcelona

Muy distinguido y buen amigo,

Contesto con algún atraso su atenta del 20 de Diciembre último.

Mucho he sentido su enfermedad, y espero que a estas horas esté Ud. completamente repuesto, y haya vuelto a sus actividades normales. Yo también he estado algo malo, y ésta es una de las causas de mi tardanza en contestarle.

El artículo del Sr. Rubió y Borrás y su famoso documento de Juan de Borromeo fue publicado en ABC, fechas 21 y 22 de Agosto del año pasado. Quizás pueda Ud. todavía conseguirlo en Barcelona. Pero ABC metió tanta bulla que, nada menos que en Nueva York, un gran diario yanqui reprodujo el fac-simile y publicó otro artículo de un tal Aramil, que no sé quien sea, con fecha 13 de diciembre. Yo no tengo la menor duda de que se trata de un documento inventado, pero, por desgracia, estas publicaciones en grandes diarios hacen circular mentiras y desatinos y contribuyen a extraviar, no sólo la opinión pública, sino hasta el criterio de los historiadores.

El Sr. Maspons i Anglasesell me ofreció las columnas del Butlletí del Centre Excursionista y el Sr. F. Soldevila las de la Revista de Catalunya para reproducir mis artículos de La Prensa de Buenos Aires. Pero tratándose de siete artículos, cada uno de los cuales ocuparía mas de media revista, la cosa es materialmente imposible. Lo que he hecho es escribir un artículo especial, sobre cierto punto concreto muy interesante, para la Revista de Catalunya. Esta ha sufrido una interrupción,

por lo cual aún no ha salido el artículo. Pero sé que pronto va a reanudar su publicación. Por otra parte, voy a escribir un artículo, especial también, para el *Butlletí* del Sr. Maspons.

Leí las reseñas de las conferencias de Carrera Valls en el Ateneo Barcelonés, en el Centro de Gracia, en el Cuerpo Notarial de Barcelona, etc., etc.. Ya son como veinte los lugares donde hace nacer a Colom y las genealogías que le da. Lo que me ha hecho reír un poco es que *La Veu* o no sé que periódico puso en una de las reseñas “el señor Carreras Candi”, confundiéndole con Vd., error en que parece incurren muchos.

Muy mal efecto hace en el extranjero ver al Ateneo y al Cuerpo Notarial tomar a lo serio tanta fantasía, pues cambiando todos los días de cuna y de genealogía, y contradiciéndose sin cesar, se desprestigia mucho Colom catalán. A mí me ha parecido que esto ya era demasiado, y escribí un artículo, que quizás ha visto Vd. publicado en *La Publicitat* del 19 y 20 de este mes. Sé también que ese mi artículo ha salido en *La veu* y no sé que otro periódico. Yo lo mandé a *La Vanguardia*, pero ignoro si lo ha publicado. En él refuto igualmente la tesis genovista, y el falso documento del Sr. Rubió y Borrás.

En dicho mi artículo verá Vd. algunas refutaciones a la gran publicación genovesa recientemente hecha, y sobre todo verá Vd. el que considero principal hallazgo hasta ahora hecho relativo a una cláusula del testamento de 1502. Ya tenemos la prueba decisiva de que el mismo Colom declaró que su “linaje verdadero” era el de los Colom, hecho que basta para resolver el problema a favor de Cataluña.

Mucho hay que hacer todavía para determinar la familia y el lugar preciso del nacimiento. Pero es muy censurable precipitarse y hacer identificaciones fantásticas y absurdas. Debe irse paso a paso, con calma y prudencia. Está muy bien catalogar con detalle a todos los Colom del siglo XV en Cataluña, y estudiar sus genealogías, pero no hay derecho a pronunciarse mientras no se encuentre una relación clara y explícita de alguna de estas familias Colom con el descubridor.

Hay algunos puntos que mucho descuidan los investigadores. Uno de ellos es el relativo a los Casanova, que tiene la mayor importancia. Otro, de tanto o mayor interés, se refiere al viaje que Colom hizo a Barcelona en Abril del 1493, a su regreso de su gran expedición. En los archivos eclesiásticos de Barcelona se sabe, por Bofarull y otros, que hubo papeles relativos al bautismo (1) de los indios que allí llevó Colom, y no creo que todos estos papeles hayan desaparecido. También tiene que haberlos respecto al cáliz de oro que regaló, sea a la Catedral, sea a Montserrat (como dice Mitjana). Y mucho más trascendental todavía sería encontrar documentos referentes a la casa en que allí se alojó entonces y las personas con quienes estuvo al habla. Su permanencia duró desde el 3 de Abril hasta el 24 de Mayo, cuando menos, como se deduce de numerosas reales cédulas expedidas allí por los Reyes Católicos, entre esas fechas, sobre los asuntos de Indias, y de una relación de marineros, escrita de mano del propio Colom, que existe en el archivo del Duque de Alba y que publicó la Duquesa. Mucho misterio se ha hecho, por los cronistas, respecto a esta permanencia de Colom en Barcelona, y apenas hay dos o tres que dicen que se le hizo gran recepción y fiestas, pero no existe ningún detalle.

Otro punto también se ha descuidado muchísimo es el relativo a la narración que Scyllacio, profesor de la Universidad de Pavía, en Italia, publicó del segundo viaje oficial de Colom, en 1494, en latín. Allí dice el mismo Scyllacio que los informes o datos de ese viaje se los había dado el catalán Pedro Comas. Ve Ud., pues, que los catalanes estaban en relación directa con los italianos que publicaban algo sobre el descubrimiento. Es de tener en cuenta que Scyllacio, el más antiguo y primer autor italiano que se ocupa del descubrimiento, no dice una palabra de que Colom fuese genovés, ni mucho menos de que hubiese sido, según se pretende en Italia, discípulo de la Universidad de Pavía. Mucho convendría averiguar todo lo que se pueda sobre este Pedro Comas y los motivos de su relación con Scyllacio. Es una desgracia que en Cataluña se haya olvidado por completo estos hechos en que intervinieron directamente tantos catalanes notorios, como Pedro Margarit, Miguel Ballester, el P. Boil, Fray Ramón Pons, Pedro Comas, etc. etc.

Estoy convencido de que investigaciones sobre estos puntos concretos darán muy buenos resultados. Por lo pronto, con mis publicaciones en *La Prensa* de Buenos Aires, la que saldrá en la *Revista de Catalunya* y otras, está ya bastante destruida la tesis genovista, como Vd. verá, y esto con documentos genoveses, de Bernardo Colombo, Baltasar Colombo, el Senado de Génova, etc. Además, está ya perfectamente probado que el descubridor se llamó Colom y estaba relacionado con Cataluña. Queda por determinar la familia.

Voy a contarle algo curioso. Recordará Vd. a su amigo el gallego señor Casto Sanpedro. Como Vd. sabe, el suministró algunos de los documentos en que pretendían fundarse los galleguistas. Sabe Ud. también que muchos documentos resultaron falsificados o adulterados. En cambio, había algunos que eran auténticos, pero que no probaban nada a favor de Galicia. Ahora bien, revisando un librito que publicó hace diez años, un gallego, Pudencio Otero, en defensa de su desatinada tesis, ya olvidada, me encuentro con la curiosidad muy notable de que varios de esos documentos auténticos se refieren a un Cristóbal Colom, que era visitador del Arzobispado de Santiago de Compostela a fines del siglo XVI. Pero el apellido está claramente escrito Colom, con “m”, no Colón, con “n”, que era la tesis galleguista. Resulta, pues, que los únicos Colom auténticos que habían en Galicia eran con “m”, es decir catalanes o de origen catalán. Por lo visto, como entonces aún no se hablaba de Colom catalán, ni yo había publicado nada, los gallegos no se dieron cuenta de la diferencia, y se han llevado un chasco tremendo. Todo se vuelve a favor del Colom catalán. No sé que diría ahora el Señor Sanpedro. Ignoro que es de él, pues nunca me acusó recibo de mi libro ni de la carta que le escribí. Por eso no le escribo de nuevo. Si Vd. le escribe, cuénteles lo que le digo a ver que dice.

Confío en que la salud de vd. no le dé mas quebranto. Con mis mejores recuerdos y el testimonio de mi mejor amistad, me repito de Vd.....

Luis Ulloa

(1) Esta relación está en la carta del Sr. Juan Ter.... en postdata la escribe el Sr. Carreras Candi: En la cronología dels Concellers de Barcelona (Ms) escrita por el cronista e historiador Diego Monfar y Sors:”en 1493 bautizose en la Seo de Barcelona.....”

COMENTARIS A LES CARTES

El primer que hem de destacar és el lapse de temps de més de tres anys transcorreguts entre la primera i la segona carta, durant el qual el Sr. Ricard Carreras i Valls va tenir una activitat frenètica de difusió de la teoria de la catalanitat de Colom, ja fos en articles i entrevistes als diaris, ja en conferències i publicació de llibres, fins i tot en diversos idiomes. Malgrat que Luis Ulloa va escriure una presentació al primer llibre de Ricard Carreras i Valls, ja podem veure, a través de la seva segona carta, que es torna molt crític davant la manca de rigor científic de Carreras i Valls, per haver anat variant les seves teories i genealogies sobre el descobridor d'una manera frívola i poc fonamentada. La seva crítica al mal fer de Carreras i Valls va esdevenir força radical en el seu article publicat a *La Publicitat* amb dates de 19 i 20 de febrer del 1932. Aquesta primera carta és, en gran mesura, un conjunt de reflexions sobre el que escriu Carreras Valls en el seu llibre intítulat “La descoberta d'Amèrica (Ferrer, Cabot i Colom)”.

Les dues cartes foren escrites a París. La primera està escrita a mà, mentre que la segona és mecanoscrita. A la segona, fins i tot hi consta l'adreça exacta de Luis Ulloa a París, que demostra de manera fefaent com el campament base europeu d'Ulloa era a París. Desconeixem amb detall els diferents viatges que Ulloa hauria fet a Espanya per a la seva recerca en els diversos arxius espanyols que tenim constància que va visitar; però per aquestes cartes, sembla evident que no es

va traslladar a viure a Barcelona fins després de la data de la darrera carta. Per tant, Ulloa va residir a Barcelona poc més de quatre anys, ja que va morir el mes de febrer del 1936.

En la primera carta podem observar la seva seguretat en la identificació del pilot danès Johannes Skolvus amb Joan Colom i aquest amb Cristòfor Colom. Nosaltres sempre hem considerat que aquest és un dels punts més febles, per no dir erroni, dels plantejaments d'Ulloa i que li fan perdre credibilitat en altres aspectes molt més ben raonats i documentats. També destaca, en la seva primera carta, el seu convenciment del viatge de pre-descobriment l'any 1477, com a continuació del seu viatge a Islàndia i, segons Ulloa, fins a Groenlàndia i el continent Nord-americà. Nosaltres sempre hem considerat poc versemblant aquesta teoria d'Ulloa referent a que Colom hagués fet el pre-descobriment de l'illa Hispaniola provinent del nord-est, tot resseguint la costa de Nordamèrica des de Terranova fins al Carib, ja que les corrents marines no hi ajuden, precisament en aquesta direcció.

Tampoc sembla lògica la seva explicació de que els suposats mariners que el varen haver d'acompanyar no es van adonar de la importància d'aquest descobriment, i ignoraren aquest episodi que hauria hagut de durar dos o tres mesos, com a mínim, fins al seu retorn a Dinamarca o a Portugal. Al nostre entendre, si Colom va fer algun pre-descobriment d'Amèrica no el va pas fer en aquest viatge luso-danès.

De la segona carta, destinada a Francesc Carreras Candi, es desprèn la gran quantitat de contactes que ja havia establert amb tota la intel·lectualitat catalana d'aquell temps i la gran acceptació i interès que havia despertat la seva teoria en aquests quasi cinc anys transcorreguts des de la publicació del seu primer llibre. En aquesta segona carta, Ulloa parla molt dels seus articles al diari *La Prensa* de Buenos Aires i de la seva voluntat que fossin publicats a Catalunya. Malauradament no hi foren mai publicats. Per aquest motiu, el nostre Centre d'Estudis Colombins està preparant la publicació d'aquests articles del diari *La Prensa* en forma de llibre, el qual esperem que surti a la llum durant aquest any 2008, conjuntament amb un recull de tots els altres articles més importants d'Ulloa publicats abans de la seva mort.

Tant en aquesta segona carta com en els articles publicats al diari *La Publicitat* els dies 19 i 20 de febrer del 1932, Ulloa ens parla de la troballa importantíssima d'una clàusula del testament de Colom de l'any 1502, en la que precisament confessa que el seu llinatge és el de "Colom" amb una "m" al final. Malauradament però, ni en l'article ni en la carta, el Sr. Ulloa no ens dóna la referència exacta de la font. Caldrà, doncs, revisar tota la documentació existent l'Archivo Histórico Nacional de Madrid sobre el Pleito de Veragua, ja que és on Ulloa va pouar amb més assiduitat. Nosaltres ho hem intentat, però hem de confessar que no ho hem trobat. Una altra possibilitat és l'arxiu de la Real Academia de Historia de Madrid, on crec que els nostres consocis podrien trobar aquest document.

Tocant al document denominat "Borromeo" el Sr. Ulloa el considera directament fals, però ens comenta que en un diari de Nova York va sortir un article sobre tal document signat per un Sr. Aramil. A nosaltres ens havia arribat la versió que un tal Richard Aramil era el darrer propietari d'aquesta carta. Actualment es desconeix on és el document "Borromeo", però no ens preocupa aquest tema, ja que també considerem aquest afer fraudulent.

La vinguda de Colom a Barcelona sempre ha estat envoltada d'un misteri que no es comprèn si no es tenen en compte raons polítiques i de pes per haver volgut amagar aquesta relació de Colom amb Barcelona. Si Colom hagués estat genovès, els ambaixadors genovesos presents a Barcelona per aquelles dates l'haguessin felicitat públicament, i la seva arribada hagués constatat en els dietaris oficials, tot hagués estat normal i natural.

El nostre consoci Sr. Ramon Navarro i Sandalinas ens ha fet notar que durant l'estada de Colom a Barcelona varen tenir lloc diverses sessions de Corts Generals, en les quals es va felicitar al monarca per la seva victòria sobre els moros de Granada, i en canvi, no es va fer cap menció a la

descoberta del Nou Món. Alguns autors han atribuït aquest secretisme a la presència d'espies portuguesos a Barcelona i a la voluntat dels Reis d'evitar que se n'assabentessin. No hi ha cap raó més absurda, tota vegada que Colom ja havia donat a conèixer personalment al rei i a la reina de Portugal la descoberta del Nou Món a principis del mes de març. La manca de documents sobre el suposat bateig dels indis a la catedral de Barcelona, ajuda també a crear aquest clima de desconfiança general sobre les dades que tenim de la vinguda de Colom a Barcelona.

En quant a la relació del segon viatge per Nicolas Esquilache, natural de Messina i metge per la Universitat de Pavia, escrita en base a les dades facilitades per Guillem Coma, sempre hem pensat que es tracta d'un escrit molt interessant, ja que, com bé diu Ulloa, és el primer document sobre Colom escrit per un italià, en base però a notícies subministrades per un metge català, de nom Guillem Coma. No comprenem l'errada d'Ulloa en aquesta carta denominant Pedro Comas a Guillem Coma. Es desconeix pràcticament tot de Guillem Coma, però sembla que encara vivia l'any 1515 i que era un metge de Barcelona. Nosaltres hem localitzat una nissaga Coma a Girona amb diferents membres, que, durant diverses generacions, es diuen tots Guillem. És lícit que ens preguntem: Per què no va publicar directament Guillem Coma aquesta relació del segon viatge, tal com varen fer Esquilache i el Doctor Alvarez Chanca? Es va voler evitar tota relació del descobriment d'Amèrica amb Catalunya? Així ho considerem nosaltres.

Bibliografia

CRISTÓBAL COLÓN, 1506-2006: HISTORIA Y LEYENDA

Comentaris sobre diversos articles de les Actes del Congrés Internacional celebrat a la Seu Iberoamericana de Santa Maria de la Rábida de la Universidad Internacional de Andalucía els dies 6,7 i 8 de setembre del 2006.

Per Joan Llorens i Samsó

El nostre consoci Sr. Ernest Vallhonrat i Llurba ha fet present al Centre d'Estudis Colombins de diverses publicacions relacionades amb el simposi que, coordinat per la Sra. Consuelo Varela, va ser organitzat a la seu Iberoamericana de Santa Maria de la Rábida de la Universitat Internacional d'Andalusia el mes de setembre del 2006 sota el patronatge de la Escuela de Estudios Hispano-Americanos de Sevilla i l'ajuntament de Palos de la Frontera. Tots nosaltres li hem d'agrair la seva gentilesa, que servirà per a complementar el fons documental de la nostra entitat.

Aquestes actes es componen de 21 ponències, més una presentació explicativa inicial, que tracten un camp molt variat de temes colombins. Sense detriment del possible interès de molts documents que passem per alt, volem fer alguns comentaris sobre aquells treballs que més ens han cridat l'atenció.

Guadalupe Chocano: Los Colón que descubrieron el Nuevo Mundo (Pàg. 113)

Guadalupe Chocano, que es presenta com a membre de la Escuela de Guerra Naval de Madrid, ha estat una de les poques ponents que s'han atrevit a parlar del tema polièdric de l'origen de Cristòfor Colom i que ella proposa tancar definitivament com a nascut a Saona (actual Savona), en base a que en l'"Índice de los caballeros que han vestido el hábito de Santiago con sus genealogías correspondientes", conservat a l'arxiu secret de l'Orde, i referent a l'ingrés d'un nét de Colom, hi diu explícitament:

“Abuelos Paternos: Christóbal Colón, natural de Saona cerca de Génova, y Doña Felipa Moniz, natural de Lisboa”.

Després de més d'un segle de discussions a tres bandes entre els historiadors espanyols defensors d'un origen italià de Colom, la situació no sembla haver canviat gaire en el triangle Gènova-Cuccaro-Savona; actualment és defensada per tres dames del món acadèmic espanyol: Consuelo Varela, Anunciada Colón de Carvajal i Guadalupe Chocano, respectivament, tot i que de tan en quant puguin haver-hi oscil·lacions i dubtes al respecte. Aquesta tesi no és cap novetat i no ha estat el que ens ha cridat l'atenció, sinó que el que considerem interessants són alguns raonaments sobre l'estrangeria de Colom a Castella que exposa aquesta autora. Com sempre (i ja cansa el tema), l'autora juga amb l'ambigüitat de l'expressió “estos reinos”, que tant pot ser interpretada com a Castella i Lleó, que com a Castella i Catalunya-Aragó.

L'autora cita en primer lloc (pàg. 121) les declaracions fetes per Juan Martín Pinzón (fill de Martín Alonso Pinzón) en els plets contra la corona l'any 1535, en les que deia: “Que Colón era extranjero destes reinos”. Fins aquí ens quedem en l'ambigüitat de saber quins eren aquests regnes de forma precisa, tot i que pensem que el declarant es referia a Castella i Lleó. L'autora ens diu a continuació el següent:

“Pero, además, durante estos pleitos, abundando en este alegato y corroborándolo, se produjo lo que podríamos considerar la confirmación de carácter oficial del origen extranjero de don Cristóbal. Se trata de la declaración del fiscal quién dijo que Colón “no era vasallo ni natural de **los reinos españoles**”, afirmación firme y definitiva que anula cualquier pretensión de un Cristóbal Colón natural de un reino español, asunto que en modo alguno intentaron rebatir su hijo Diego o su esposa la virreina, ni su otro hijo Hernando.”

Prego a tots els consocis que verifiquin la inclusió del terme “ **reinos españoles**” en les declaracions del fiscal, ja que fins al dia d'avui jo sempre havia llegit només “estos reinos” sense cap més adjectiu. Per la Sra. Chocano, és evident que dins de los “reinos españoles” hi està inclosa la confederació catalano-aragonesa. És curiós que en el mateix volum i en l'article de Juan Gil, en una nota de peu de la pàgina 185 l'autor diu: “ Notable es la expresión que usa Andrés Bernal: “el armada de España, catalanes, españoles y vizcaínos”. Memoria del Reinado de los Reyes Católicos, CXLVIII, p. 369, on es demostra l'aiguabarreig que ja hi havia en aquell moment històric sobre el fet de si els catalans érem, o no, considerats espanyols i, en conseqüència estrangers a Castella o a Espanya.

Guadalupe Chocano alligona, doncs, a tots els que pensem que Colom podria haver estat català, per tal que ho deixem córrer i no hi perdem el temps, ja que també ens diu (Pàg. 120):

“Está perfectamente dibujada su condición de extranjero, en su verdadero concepto, opuesto a la idea de los que así pretenden calificar a los naturales de los reinos no castellanos de la Monarquía hispánica, más concretamente a los que han querido considerar que un **ciudadano catalán era llamado extranjero entre los castellanos**”. Costa de creure que la Sra. Guadalupe Chocano ens vulgui convèncer de que “el verdadero concepto” d'estranger, a la Castella de finals dels segle XV i principis del segle XVI no incloïa tots els súbdits de la corona catalano-aragonesa. Per a la historiadora Chocano, els processos de “naturalización en los reinos de Castilla y León” de súbdits catalans no demostren res en contra de la seva tesi i considera que aquestes “cédulas de naturalización”, són únicament: “una especie de certificado de nacionalidad **española** en su época necesaria para poder optar a un estado religiosos, etc.”. Com veieu, a principis del segle XVI segons ella ja es parlava de la “nacionalidad española”. Qui ho tingui clar, com la autora, ja es pot donar de baixa del nostre centre.

En aquest article no podia faltar, per demostrar la pàtria genovesa de Colom, una llarga referència als germans Juan Antonio i Andrea Colombo, suposats nebots de Colom, quan Antonio Colombo,

germà de Domenico Colombo de la teoria genovesa, no va tenir cap fill denominat Andrea i per tant la identificació del Giovanni amb el Juan Antonio Colombo és més que dubtosa.

Gabriela Airaldi: “..Porque las Indias no se pierdan...” Gli italiani sulle navi di Colombo (Pàg. 147)

En primer lloc cal destacar, i agrair, que l'autora d'aquesta ponència parli de la importància de Catalunya com a força competidora en l'expansió comercial en el Mediterrani amb les ciutats italianes de Venècia i Gènova en la baixa edat mitjana. Ho destaquem, ja que estem massa acostumats a que els historiadors de tot el món, i molt especialment castellans i italians, quasi bé no parlin de l'existència d'un imperi català, polític i econòmic a la Mediterrània a l'Edat mitja. Quan vaig anar a donar una conferència al simposium organitzat per la facultat de medicina de Maryland, a Baltimore, l'any 2005, la totalitat dels metges assistents desconeixien el fet que Catalunya hagués estat mai un regne independent i una potència marítima i econòmica, ja que mai ningú els n'havia parlat.

Per altra banda, no cal dir que la professora de la universitat de Gènova fa seu a Cristòfor Colom basant-se en les relacions estretes que Colom va mantenir amb personatges i institucions genoveses. I aquest punt és molt delicat per la teoria de la possible catalanitat de Colom. Hem de trobar una explicació raonable que justifiqui com és que un suposat català, nascut en algun indret dels Països Catalans gaudia d'un coneixement tan profund, i alhora familiar, amb alguns clans genovesos com, per exemple, els Fieschi. Considerem que la raó d'aquest coneixement l'hem de situar en els contactes que havia fet Colom amb els genovesos incorporats a l'armada de René d'Anjou des de l'any 1466 fins l'any 1475 i de manera molt especial en els quatre darrers anys, de 1472 a 1475. Però aquesta suposició caldria demostrar-la de manera fefaent amb l'estudi dels arxius de René d'Anjou allà on estiguin: Marsella, Aix en Provence o Paris. Sabem que Gian Luigi Fieschi fou almirall del rei de França i, per tant, col·lega de Guillaume de Cazenove Coullon, amb qui suposem que navegava Colom. Cal esporgar els arxius francesos i anar-ne extraient d'un en un tots els membres de famílies genoveses exiliats a França, sobretot a Provença, amb qui Colom hagués pogut relacionar-se, per tal de demostrar que totes aquestes relacions d'amistat no tenen res a veure amb una naixença o residència a Gènova de Colom. Personalment considero que Colom no va viure mai a Gènova, però sí a Marsella, en contacte amb els refugiats de les lluites intestines genoveses. Animem els nostres consocis a visitar els arxius francesos en aquest sentit.

Juan Gil: Nuevos documentos sobre Vicentiañez Pinzón y Cristóbal Guerra (Pàg.183)

Els treballs de Juan Gil sempre són molt profitosos, ja que es basen en la dura tasca de selecció i de transcripció de documents originals. En aquest cas però, a més de les noves troballes en els arxius històrics sevillans, ens sorprèn en denominar el conegut Vicente Yáñez Pinzón en la forma expressada en el títol del seu treball: **Vicentiañez**. Però res és gratuït en els escrits de Juan Gil i considerem que ha escollit aquesta, per a nosaltres nova, forma de nom d'aquest navegant per tal de deixar clar que el seu cognom era Pinzón i que, per tant, el seu nom era compost per Vicente i per Yáñez, sense tenir res a veure amb les persones que duïen el cognom Yáñez, i variants, al llinatge familiar. Ens sembla un “avis per a navegants” molt fi per a tots els autors que volen jugar a la confusió entre els Pinzón i els Yáñez i entre Palos de la Frontera i Pals d'Empordà.

En els vuit documents transcrits per Juan Gil referents a Vicentiañez Pinzón, que acompanyen la seva ponència, el nom d'aquest navegant hi surt escrit en les diverses maneres següents:

Vicente Yáñez Pinçón	3 cops
Biçente Yáñez Pinçón	1 cop

Vicentiañez Pinçón 3 cops
Bicientiañez Pinçón 1 cop

Deixant a part el tema de si porten els accents, o no, en els documents originals, Juan Gil ens ha demostrat de manera fefaent, que té el dret a denominar Vicentiañez aquest il·lustre navegant de Palos de la Frontera.

La segona part de la seva ponència tracta sobre un dels protagonistes dels denominats “viatges menors” de descobriment anomenat Cristóbal Guerra, fixant-se de forma especial en els mariners que l’acompanyaren en aquests viatges i que, en part, ja havien participat en viatges amb Colom. Aquesta ponència també ens sembla oportuna, ja que amb motiu del cinquè centenari de la mort de Colom, les teories que avalen un origen portuguès de Colom han tornat a la palestra amb l’edició de diversos llibres nous i reedicions, essent un dels que ha tingut més èxit de vendes el llibre intítulat “O Codex 632”, que ja vàrem comentar en aquest butlletí. En aquestes teories sempre es juga amb la confusió tot dient que Colom en realitat era de llinatge Guerra o Guiarra. Confondre Cristòfor Colom amb el navegant andalús Cristobal Guerra ve de lluny, però és gràcies a documents com els publicats per Juan Gil en aquesta ponència, que queda demostrat de forma contundent l’error d’aquesta falsa identitat entre aquests dos personatges. Malgrat tot, els portuguesos han aixecat un monument al seu Cristovam Guiarra, Collonna, Salvador Fernández Zarco o com li vulguin més dir, a la plaça major del poble de Cuba a l’Alenteijo, considerat per moltes d’aquestes teories el bressol de Colom. La força de la ignorància i del patriotisme mal entès no té límits!

Berta Ares Queija: Relaciones sexuales i afectivas en tiempos de conquista. La Española (1492-1516) (Pàg. 237)

En les actes dels congressos, és habitual trobar-hi molta paperassa repetitiva que no aporta res de nou al tema estudiat i, fins i tot, sense que hi tingui cap relació directa. Aquesta ponència de Berta Ares Queija entra de ple en un tema que el pudor dels historiadors romàntics va deixar apartat per a millors temps. No farem un resum del que l’autora exposa en aquest treball, ja que el seu contingut queda ben explícit en el títol, però sí que volem fer una reflexió sobre si Colom i els seus germans varen tenir, o no, relacions sexuals amb dones índies americanes. En el cas de Bartomeu Colom sembla clar que la resposta és afirmativa, pel contingut del seu testament, on reconeix tenir una filla mestissa i per tot el que s’ha escrit sobre les seves relacions amb la princesa Anacaona; en canvi, no s’ha deixat a entreveure res en el cas de Cristòfor i Dídac.

En el congrés clínico-patològic de Baltimore del 2005, en el que es va intentar diagnosticar quina fou la malaltia que patia Colom, van arribar a la conclusió que podria tractar-se d’una artritis reactiva originada per una infecció, que tant podria haver estat iniciada per via digestiva com per via de transmissió sexual. Dídac Colom, en morir, tenia la mà dreta completament paràlitzada, segurament producte d’una espondilitis, malaltia que també podria ser la causant de la fusió de les seves quarta i cinquena vertebres lumbars; tanmateix aquesta anomalia podria haver estat de naixement. En qualsevol cas, per les malalties sofertes per Cristòfor i Dídac Colom, podem suposar que eren portadors en el seu codi genètic del genotip HLA-B27, que predisposa a adquirir aquestes malalties a partir d’una infecció bacteriana. Nosaltres considerem que és molt probable que aquests dos germans haguessin tingut relacions sexuals amb persones del Nou Món, tal com és de suposar que varen mantenir-ne Martín Alonso Pinzón o Pere de Margarit, als qui se suposa haver mort de sífilis. Per tot això és defensable opinar que les artritis i espondilitis sofertes per Cristòfor Colom i Dídac Colom podrien haver estat originades per una infecció de sífilis americana. Hem demanat a l’equip del professor Miquel Botella, a través del Dr. José Antonio

Lorente, que miressin si poden esbrinar si Dídac Colom va patir sífilis o no. Sembla que aquesta recerca és molt més difícil en el cas de Colom, per la poca quantitat de restes disponibles.

Consuelo Varela: La vida en la colonia durante el virreinato colombino. (Pàg. 257)

Aquest article és un resum molt condensat del llibre de la mateixa autora i d'Isabel Aguirre que duu per títol: "La Caída de Colón. El juicio de Bobadilla", publicat per l'editorial Marcial Pons (2006). Destaquem aquest article ja que, conjuntament amb el de Berta Ares Queija, ens presenten amb tota la seva crueltat la dura realitat dels primers temps de la colonització d'Amèrica. Malgrat que el que es digui sobre els tres germans Colom hagi de passar pel filtre crític perquè són informacions que varen servir per a les acusacions de Bobadilla, segurament les coses no varen ser gaire diferents del que explica aquí. Entre altres raons, perquè la realitat a la colònia hauria pogut ser molt semblant a allò relatat, i que la realitat de la metròpoli tampoc en diferia gaire. Eren temps molt bèsties, vistos des de la nostra òptica contemporània, i si a més a més, l'acció passava en una situació extrema, des de tots els punts de vista amb que es vulgui mirar, el resultat no podia haver estat cap altre.

Aquest dos articles ens alerten, ja que si es demostrés que Colom fou català, que els historiadors espanyolistes i anticatalans de torn disposarien de munició molt pesada per a penjar la llufa al descobridor de tots els mals derivats del descobriment d'Amèrica i de la seva colonització. Els nostres consocis del centre d'Estudis Colombins han de tenir clar que aquesta és una situació que podria esdevenir ben real i que, per tant, hem de ser conscients del fet que, a dia d'avui, tenir Cristòfor Colom dins la família catalana no tan sols pot aportar moltes llums, sinó també forces ombres tenebroses, que seran segurament ampliades i tergiversades en contra de la cultura i la nació catalanes. La historiografia del descobriment d'Amèrica en aquest inici del segle XXI no té res a veure amb les històries edulcorades, triomfalistes i glorioses de finals del XIX. Això no vol pas dir, al nostre entendre, que haguem de plegar en la recerca de la veritat sobre el vertader origen de Colom, però sí que hem de ser molt lúcids i tenir en compte les conseqüències possibles dels nostres actes i les dels nostres enemics.

Anunciada Colón de Carvajal. Los Pleitos Colombinos: Autos, Memoriales y otros documentos. El proyecto de edición electrónica. (Pàg. 393)

Només volem destacar que Anunciada Colón de Carvajal va presentar en aquest congrés l'edició electrònica dels "Pleitos Colombinos", finançada per la fundació Mapfre. És una molt bona notícia per a tots els estudiosos d'aquest tema, ja que facilitarà, en gran mesura, el seu estudi.

Tanmateix, trobem a faltar, si no estem equivocats, el "Pleito del Mayorazgo" en aquesta col·lecció. La seva edició en format electrònic ens seria molt útil, ja que, tal com Ulloa ens va indicar, és un dels processos més clars en la defensa de la possible catalanitat de Colom.

ÒMNIUM

LLENGUA CULTURA PAÍS